

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: eg sz évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

E g y e s z á m á r a 30 f i l l é r.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A magyar református egyház egyetemes konventjének a magyar országgyűlés képviselőházához intézett fölterjesztése az állami tisztviselők fizetésének rendezése alkalmából a református felekezeti tanárok és tanítók fizetésének állami kiegészítése tárgyában.*

Mélyen tisztelt képviselőház!

Azon alkalomból, hogy hazai törvényhozasunk az állami tisztviselők s közöttük az állami tanító személyzet fizetését a kor színvonalán készűl rendezni és újabb törvénnyel szabályozni, a magyar református egyház egyetemes konventje nevében és megbízásából tisztelettel keressük meg a mélyen tisztelt képviselőházat az iránt, hogy hazai református egyházunk alsóbb és felsőbb iskolái által a nemzeti közműveltség és a magyar állam érdekében évszázadokon át teljesített kiváló szolgálatoknak a jövőben való biztosításául az állami tanárok fizetésének rendezésével kapcsolatban az 1848. évi XX. t.-cikkből folyólag református gymnasiumaink tanárai és református elemi iskoláink tanítói fizetésének állami kiegészítéséről és az állami tanárok javadalmazásával egyenlő színvonalra emeléséről is törvényhozasilag gondoskodni méltóztassék.

A magyar református egyház által fenntartott alsóbb és felsőbb iskolák — a mellett, hogy nevelői hivatásukat és tudományos feladatukat a kor színvonalán igyekeztek mindig betölteni, — a magyar nemzeti szellem hűséges ápolói, a nemzeti közműveltség buzgó terjesztői s a magyar nemzeti állam szilárd fundamentomai vol-

tak minden időben. Ez iskoláknak lehettek foglalkozásai a multban s lehetnek a jelenben is, de egy nem foglalkozott meg bennök sohasem: a magyar nemzeti szellem, s a hol egy református iskola megnyílik, az a hely a magyar léleknek van lefoglalva. Sőt nemzetünk közelebbi negyedfélszázados multjában, a mióta református iskoláink közművelődési tényezőként hatnak, voltak nehéz idők, a mikor az állami vezetés alatt lévő iskolák az idegen hatalom befolyása alatt állván, a magyar nemzeti genius épen a protestáns iskolák falai közt az autonomia védő szárnyai alatt talált menedéket.

Hála a nemzetünk sorsát intéző gondviselésnek, ma már a nemzeti irányú nevelés sem egyes hitfelekezeteknek, sem magának az államnak nem kizárólagos sajátja, hanem egész hazai közoktatásunkat átható vezérelv. Ez a körülmény azonban a református iskolák jelentőségét nemhogy csökkentené, hanem jelentékenyen emeli, mert az állami közoktatás, nemzeti törekvéseiben hű szövetségesekre talál bennök s a magyar nemzeti állam megépítésére irányuló tanügyi politika feladatait sokszorosan megkönnyítik és célra segítik. E mellett ez iskolák csaknem kizárólag a magyar népfaj körében állván fenn, művelő hatásukkal éppen az államfenntartó elem kulturalis erejét növelik s jelentékeny részt vesznek abban a nemzeti törekvésben, hogy a hazánkban levő nemzetiségi kultúrával szemben e haza földjén az elsörendű és vezető kultúra is a magyar legyen. Ez iskolák fejlesztése és korszerű berendezése tehát magának a magyar államnak jól felfogott érdeke és önmaga iránti kötelessége.

A magyar református egyház évszázadokon át önerejéből tartván fel iskoláit, ezáltal az állami életre való kihatásában alig mérlegelhető nemzeti hivatást teljesített. A kulturalis közterhek jelentékeny részét vette le az állam vállalai-

* *Gróf Tisza István* az 1903. június 3—6. napokon tartott konventi ülések második napján az egyetemes tanügyi bizottság előterjesztése kapcsán a következő indítványt tette: „Az egyetemes tanügyi bizottság által javasolt felterjesztés terjeszkedjék ki ev. ref. középiskolai tanáraink illetményeinek megfelelő rendezésére is s egyuttal ugyane tárgyban a képviselőházhoz is intézzen kérvényt konventünk.” (Lásd konv. jk. 21. sz.) Ezt az indítványt a konvent örömmel fogadván el, — ennek az eredménye ez a felírás. Szerk.

ról a nélkül, hogy a közoktatásügy által képviselt állami érdekek legkevésbé is csorbát szenvedtek volna. Ujabb időben azonban a változott korviszonyok között, midőn a fejlettebb igényekhez képest az iskola anyagi berendezésének szükséglete is megsokszorozódott, a református iskolák korszerű berendezése és anyagi ellátása túlhaladja egyházunknak az egyházi szükségletek által is fokozott mértékben igénybe vett anyagi erejét s a református egyház úgy az évszázadokon át önzetlenül teljesíteti szolgálatait, mint az 1848. évi XX. t.-cikkben biztosított igényei alapján kénytelen az állami törvényhozáshoz fordulni az iskoláinak fenntartására és fejlesztésére nyújtandó anyagi segítségért. Nem a nemzeti célokért való áldozatkészség meglazulása készíteti erre egyházunkat, mert hiszen egyes egyházközségeink kivált középiskoláik fejlesztéseért a legközelebbi évtizedekben is rendkívüli áldozatokat hoztak, hanem egyházunk híveinek az egyházi adóval való olymértű megterhelhetése, melyhez hasonlót más hazai hitfelekezet körében alig találunk s amely tehernek az iskolai szükségletekhez mért fokozása egyenesen egyházunk romlására vezetne.

Készséggel ösmerjük el, hogy hazánk ujabbkori alkotmányos korszakában törvényhozásunk az állam kulturális feladatainak tudatában több ízben igyekezett a felekezeti oktatásügy előhaladását is biztosítani. Felekezeti gymnasiumainknak az 1883. évi XXX. t.-c. alapján megindított állami segélyezése, az elemi iskolai felekezeti tanítók fizetésének az 1893. évi XXVI. t.-c. alapján 600 koronáig történt állami kiegészítése és korpótlékaik biztosítása, az országos tanítói és tanári nyugdíjintézetnek törvényhozási úton való szervezése (1875. XXXII. 1891. XLIII., 1894. XXVII. t.-cikk): nagy mértékben elősegítették iskoláink korszerű berendezését s jelentékenyen előbb vitték felekezeti oktatásügyünket. Különösen pedig, a mi a felekezeti iskolának az állami tanintézetrel való versenyképességét kiválóan előmozdította, emelték e törvények felekezeti tanáraink és tanítóink javadalmazását s a felekezeti és állami tanító személynzet anyagi és jogi helyzete közt fennálló nagy különbséget igyekeztek elenyésztetni. Mindaddig ugyanis, míg e tekintetben különbségek állanak fenn, míg a felekezeti tanárok és tanítók az állami tanintézeteknél való alkalmazásukban előléptetésüket keresik, hiába lesznek iskolánk az államiakkal egyenlően berendezve, a felekezeti oktatásügy az állami mögött inferioritásban marad s kulturális feladatait sem töltetheti be hivatása szerint. Meg kell szüntetni minden különbséget a felekezeti és állami tanerők

helyzete között s a mint egyenlő a képesítések, egyenlő a hivatásuk, egyenlőnek kell lenni javadalmazásuknak is. Ezt követeli nemcsak a felekezeti iskola érdeke, hanem a hazai közoktatás és nemzeti műveltség egysége is.

Mélyen tisztelt képviselőház! Hazai törvényhozásunk az állami tisztviselők s közöttük az állami tanítószemélyzet fizetésének újabb szabályozását vévén célba, oly törvény alkotásához készül, amely közéletünk műveltségi viszonyait s mondhatni, hazánk kulturális jellegét nagy mértékben emelni fogja. A kultúra fokmérője a szellemi munka megbecsülése s ennél fogva csak elismerés illeti az állami törvényhozást, amely hivatása magaslatán a köztisztviselők, tanárok és tanítók állami funkcióját méltányolva, illetményeiket a kor színvonalán rendezni s ezáltal az állami szolgálat emelését biztosítani igyekszik. Nemzetünk erejét évszázadokon át különben is az önfentartás küzdelmei kötvén le, a kulturális élet e nemű követelményeiben is annyira hátramaradtunk, hogy csak fokozott haladással közelíthetjük meg az európai fejlettebb viszonyokat.

De midőn ekkép elismerésünket nyilvánítjuk az állami tisztviselők fizetésemelésére irányult törekvés iránt, önkéntelenül előtérbe lép azon aggodalmunk, hogy a célbavett törvényalkotás felekezeti iskoláinkat oly válságos helyzetbe hozza, hogy még nemzeti hivatásukban is meg lesznek bénítva s így létföltételeik lesznek megingatva, ha csak a fenyegető helyzetet maga, a törvényhozás gondoskodása felőlük el nem hárítja. Olyan különbség támadna a felekezeti és állami tanítószemélyzet fizetése közt, a melyet egyházunk a maga erejéből kiegyenlíteni nem tudván, iskoláink fenntartása volna kockára téve s emellett jelentősöket veszítenék mind amaz eddigi törvényeink, a melyek a hazai középiskolai tanárság vagy az elemi iskolai tanítók fizetésének egyenlősítésére törekedtek.

Mindezt a fentebb elmondottak alapján a magyar államnak saját jól felfogott érdekéből megengednie nem szabad, sőt az 1848. évi XX. törvénycikkben lefektetett elvekből folyólag, amint ez elvek alapján eddigelé gondoskodott gymnasiumaink állami segélyezéséről és tanítóink fizetésének állami kiegészítéséről, intézkedett tanítóink és tanáraink nyugdíjának biztosításáról, úgy az állami tanerők fizetésének újabb rendezése alkalmával is kötelessége törvényhozási lag intézkedni, hogy a felekezeti tanítók és tanárok javadalmazása is állami segítség útján amazokéval teljesen egyenlő színvonalon rendeztessék.

Ugyanazért mély tisztelettel kérjük a nagy-

méltóságú kormányt és a törvényhozás mélyen tisztelt házait, méltóztassék az állami tisztviselők illetményeinek újabb szabályozása tárgyában hozandó törvénynyel kapcsolatban szintén törvényhozásilag intézkedni az iránt, hogy iskolai önkormányzati jogaink épségben tartása mellett

a) az 1893. évi XXVI. t.-c. akként módosíttassék, hogy népiskolai tanítóink fizetésének állami kiegészítése mindenkor az állami tanítók fizetésének mértékéig történjék ;

b) az 1883. évi XXX. t.-c. alapján középiskoláinknak olyan államsegély biztosíttassék, a melyvel gymnasiumi tanáraink fizetése az állami tanárok illetményeivel egyenlő mértékben és azonos elvek szerint rendezhető legyen, vagy a menüiben az államsegélynek az 1883. évi XXX. törvenycikkben megszabott feltételei az államsegély emelése folytán gymnasiumaink autonómikus jellegét veszélyeztetnék, a tanári fizetés rendezésére szükségessé vált újabb államsegély egyenesen az 1848. évi XX. t.-c. alapján s esetleg a lelkészi fizetés kiegészítésére vonatkozó 1898. évi XIV. t.-c. analogiájára biztosíttassék.

Az a feltétel ugyanis, amely mellett az állam anyagi támogatását kérjük és elfogadhatjuk, iskolai önkormányzati jogaink épségben tartása. Ez autonomia volt iskoláinknak a viharos időkben védő bástyája, a békés korszakokban pedig fejlődésök alapja, ez biztosította erős nemzeti jellegüket s ez nyitotta meg számukra az áldozatkészség tápláló forrásait. Az önkormányzati jogok nélkül nem volna értelme egyházunk tanügyi célokra hozott nagy áldozatainak s iskoláink lassanként leszakadnának az egyház testéről, a melyhez most mindenestől hozzá tartoznak. De meg is vagyunk győződve, hogy a magyar államnak semmi érdeke sem kívánja iskolai önkormányzatunk csorbítását s nem hisszük, hogy az állami törvényhozás, midőn református iskoláink negyedfél százados kulturális szolgálatait méltányolva, ez iskolákat anyagilag erősíteni akarná, ugyanakkor legnagyobb erősségöktől, önkormányzati jogaiktól megfosztva, gyengítésökre törekednék. Ugyanazért egyházunk jogos kérelmét, mint nemzeti ügyet a nagyméltóságú kormány és mélyen tisztelt törvényhozás jóindulatába bizalommal ajánlva, mély tisztelettel vagyunk a Budapesten 1903. évi június 3—6. napjain ülésezett ev. ref. egyetemes konvent 21. jegyzőkönyvi számú határozatából a magyarországi ev. ref. egyetemes konvent elnöksége.

Báró Bánffy Dezső

főgondnok, mint a konvent világi elnöke.

Kun Bertalan

püspök, mint a konvent egyházi elnöke.

Az egyháztörténeti adattárhoz.

Révész Kálmán tisztelt barátom „nem tartja helyesnek, hogy egyháztörténetünk idegen nyelvű forrásai az eredeti szöveg mellett magyar fordításban is közöltessenek.“ Hogy miért nem? azt sajnálatomra nem fejtette fel: holott — nézetem szerint — ez dönthette volna el a pert. Én ugyanis kifejtettem, hogy miért helyes sőt szükséges annak magyar nyelven való kiadása. Ezek az okok tehát megdöntve ma sincsenek. Azért én arról, hogy az én nézetem *helytelen* volna meggyőzve nem vagyok.

Hogy a forrás-kiadások első sorban és főképpen történetirók részére szolgáljanak; s hogy ezekre nézve a latin nyelv tudása szükséges, sőt, többet mondok, nélkülözhetetlen segéd-eszköz: ezeket én is megengedem, sőt állítom. De ezekkel nincs megdöntve, sőt megingatva sincs az az igazság, hogy „az adattár azon közleményei, melyek *valóban érdemesek* a közlésre akár az egyház ragyogó vagy siralmas múltjára, akár az egyház egyes nagyjaira vonatkoznak, a *latin nyelvet nem beszélő*, de azért mivel protestáns egyéneket is *érdeklík, indulatba hozzák, sőt elhatározásra is bírják*. Ugyan azért e közlemények, mint olyanok, melyek az egyháztörténet és közművelődés fejlesztésére, az egyház tagjaiban az egyházhoz való ragaszkodás, kegyelet és meleg szeretet felkeltésére, jelemek és példák bemutatása által hasonló jellemek képzésére valóban és feltétlenül alkalmasak, kell, hogy az egyház fennmaradása s fejlődése érdekében magyarul is közöltessenek.“

Vagy talán az teszi szükségtelemmé a magyar-nyelven is való kiadást, hogy ezt a most jónak és közlésre méltónak állított anyagot egyes latinul beszélők, vagy sokszor csak fordítani tudók sub titulo „történettudósok“ majd idők folyamán valamikor jól-rosszul feldolgozzák?

Nem teszi. Mert meglehet, hogy évtizedek, sőt évszázadok múlva sem jön mód és alkalom azok feldolgozására. Kivált ha kövér fordítói díj nem fizettetik érte. A sovány dicsőségért ma kevesen dolgoznak.

Most már, ha a feldolgozás több évtizedig késik, akkor az adattár a latinul nem beszélő mivel prot. közönségre épen olyan holt anyag lesz, mint volt a közzététel előtt s épen úgy nem szolgálja a közcél, vagyis épen úgy nem fejleszti a közismertet, nem viszi előbbre a tudást, nem kelt lelkesedést s ragaszkodást az egyház iránt, tehát épen úgy nem használ az egyház közállapotának, mint a közlés előtt. Ha pedig mielőbb feldolgozás alá jön? Ez sem teszi szükségtelemmé, vagy épen *helytelemmé* a magyar nyelven való közlést. Sőt annál jobb, mert kettőzött erővel munkálja a célt. Sőt minél többen dolgozzák fel ugyanazt a tárgyat, annál jobb, mert mindenik író más oldalról szemléli azt, más értékes részét tünteti föl, más erejét más célra használja ki.

Artott-e ez a szentírásnak, vagy akármely jeles műnek, hogy minden nemzet nyelvére lefordították; hogy ezek és ezek olvassák, merítenek belőle és dolgozzák föl naponként? Nem gondolnám.

Azt mondják talán erre a mai állapotok védői, hogy az adattár közleményei nem lépnek ily nagy igényekkel elő, ezek csak apró hazai dolgozások.

En meg erre azt mondom, hogy a latin nyelvű közlemények vagy képpesek a fentebb kifejtett szép

és nagy célt szolgálni, vagy nem? Ha nem: úgy ne adjunk ki rájuk egy fillért sem, csak azért, hogy a másolók ivenként 28 koronát kapjanak, a szerkesztő meg az egyszerű nyomdai korrekcióért, vagy revízióért 300 korona szerkesztői, s a nyomdatulajdonos egy szép összeg nyomdai költséget szerezzenek maguknak.

Ha pedig alkalmasok: ne csak a tudósok, hanem azok a fizető tagok is élvezzék, kik ezt tagdíj illetményül kapják.

Vagy talán hátráltatná az adattári közlemény feldolgozását az, hogy a forrásmunka az egyház, vagy mondjuk a protestáns irodalmi társaság minden egyes tagja által értett magyar nyelven is közölve volna?

Az irodalomtörténet ez ellenvető kérdést rég en porba tapodta.

Azt azonban eredményezhetné, hogy a dalai láma bölesességével hivalkodó tudós, ki feldolgozó munkájában a forrásokat szívesen elhallgatja, a meg nem érdemelt tekintélyből a nem szükséges mennyiséget elveszteni, s talán túlnőtt szerénysége is a kellő magasságra metszethet vissza, míg más részről az igazi tudós, ki a szegénység koldusrongyaiba takargatja kincseit, hogy az irigység el ne tapodja, ha vele szemben találkozik az a tudós, ki a tudományt önmagáért szereti és műveli, nem lenne elzárva az érvényesülés útjától, nem lenne megfosztva a megérdemelt dícsőségtől s a megélhetéstől. Ezenkívül a megszapordott-vízű forrásból meríthetne minden különösebb hozzákészülés és idő vesztegetés nélkül, — pedig ez is ér valamit — a nagy tudomány és kevésbé tudós professor, nagy városi és falusi pap, a szerény tanító, a mítörténész és tanítással nem foglalkozó, de az egyház iránt szívesen érdeklődő ügyvéd, bíró, kisebb és nagyobb hivatalnok, az irodalmat kedvelő barát s a tudományos extravaganciáktól meg nem fertőzött minden egyszerű, de lelkes egyháztag, kinek testét fedí talán daróc, vagy szembántó színzavar.

Azt mondja az én kedves Kálmán barátom, hogy az adattár közleményei első sorban azoknak a történettudósoknak részére szolgálnak, a kiknek szükségszerűleg latinul is kell tudni.

Helyes. Legyen úgy. Nincs kifogásom ellene. De csak két feltétel alatt.

Először, hogy a történet-tudósi jogaim ne a latinnyelvi tudása legyen. Mert így minden nyelvész, minden fordító, minden idegennyelvből plagizáló egyen történet-tudós volna.

A ki e címet követeli magának, birjon a történettudós leglényegesebb kellékeivel. Birja tehát mindekelőtt az igazságszeretetet — tán igazság-szomjnak is nevezhetném — melynek fáradságot nem ismerő, engedelmes rabszolgája legyen; az igazságérzetet, melyet semmiféle emberi tekintetek, az események semmiféle össze-visszavaló kuszasága meg nem vesztegethet; s melylyel igazságot a poklok mélyéről is világosságra hozza; az erkölcsi bátorságot, melylyel a már egyszer megállapított igazságot el nem titkolja, hanem kimondja, és hirdeti tekintet nélkül a vele járó veszélyekre, tekintet nélkül az esetleges önhaszonra, tekintet nélkül a különböző emberi szenvedélyekre, a rokon és ellenszenv zsarnokságára. De ezek bírása nélkül senki külön előjogokat és előnyöket ne követeljen. Zárjel között megjegyzem, hogy a most említett történettudósi képességek nin-

csenek a latin és más nyelvtudással elválhatatlan kapcsolatban.

Másodszor a tudósok ez előjoggal járó kötelességüket hiven és igazán teljesítsék. Ez pedig nem más, mint az, hogy tudásokat az egyház s annak minden tagja javára késedelem nélkül önzetlenül értékesítsék. Mert én vita és kétely tárgyát nem képezhető kijelentésnek tartom azt, hogy nem az egyház s annak nagy közönsége van az egyházi történet-tudósért, hanem a történet-tudós van az egyházért, melynek javát minden erejével munkálni köteles.

Azon reményben vagyok, hogy megengedett, sőt kötelességszerű dolog, a történettudósoké mellett az egyházat alkotó nagy közönség előjogairól is szólni.

Az igazi történetíró is mint minden zseni (genie) nem mindig az önjelölt tudósok kasztjából, hanem a történetesináló nagy tömegből áll elő. Akárhány tudós van a különböző nemzetek fiai között, kik a tudományok egyes ágait hatalmas lépéssel vitték előre. A közre kell tehát munkálni; a tömeget, a hitsorsosok tömegét kell mívelni, *öntultra ébreszteni, önméretét, önbizalmát felkelteni, erejét fokozni, az egyesekben szunynyadó erőket életre serkenteni.*

Ez a feladat szab irányt a magyar P. I. T. működésének. Az adattárnak tehát szolgálni kell a tudósokat, de szolgálni tartozik a nagy közönséget, vagy másként az anyaszentegyházat is.

Ennélfogva a nyelvtudós kötelessége a tudomány — mondjuk történetírás — anyagát az egyház nemzeti nyelvére átültetni; az igazi történettudósé pedig — nyelvtudós nélkül is — a már hozzáférhető anyagot feldolgozni, s abból az elmét foglyul ejtő, a szunynyadozó lelket fölébresztő, a kételkedőt meggyőző őseréjű tanubizonyoságtételt előállítani.

Igen „az anyaszentegyház építésére igyekeztek.” Ez pedig csak úgy lehetséges, ha annak értelméhez férközünk, tehát ha annak nyelvén írunk és beszélünk. „A ki idegen nyelven beszél, magát építi, a ki pedig írást magyaráz az a gyülekezetet építi.” A nagy apostol azt is mondja: „Hálákat adok az én Istenemnek, hogy mindnyájatoknál inkább tu lok én idegen nyelveken szólni, de a gyülekezetben inkább akarok öt szót szólni értelemmel, hogy egyebet is tanítsak, hogy nyem mint tízezer szót idegen nyelvel.” (I. Kor. XIV. 4, 12, 18, 19.) Uraim! a tanulni és élni akaró gyülekezet, a templomon kívül is gyülekezet, és anya zentegyház, melyre tényleg a templomon kívül vár a roppant küzdelem. Nyujtsatok erőt a küzdelemhez tudósok!

Azzal is kívánja indokolni cikkiró barátom állítását, azt t. i. hogy nem tartja helyes dolognak az adattár közleményeinek magyar nyelvére közlését, hogy a Szent István-társulat valamint több külföldi társulatok meg a Magyar Történelmi Társulat sem teszik azt.

A példa nem mondható egészen szerencsésnek, de mert a tévedésbe ejtésre (bocsánat a szóért) alkalmasnak látszik, foglalkozni kívánok röviden vele.

Mire tanít az élet? Arra, hogy még az egyforma célra törekvő emberek eljárása sem mindig azonos. Nem is lehet, még akkor sem, ha egyenlő életviszonyok között élnek és működnek. Az ilyen uniformizálás, egymás szolgálai utánzása, egymás egyszerű másolása azonos a fejlődést gátló stagnációval.

Maga a legbőlecsőbb Teremtő az emberiség fejlődésének alapjává az emberi nemek különböző nyelvű, érzésű, szokású, felfogású népekre és nemzetekre

osztását tette, melyek egymással gyakran ellentétes irányú eszmékért a legellentétebb eszközökkel küzdenek. A bábeli nyelvzavar a világ második megalkotása volt.

Csak hadd szolgálják hát a különböző egyedek, egyletek, társulatok az azonos célokat különböző módokon és eszközökkel. Ez a haladás biztosítója.

Mellékesen jegyzem meg, hogy törvényeink, hivatalos intézményeink megalkotásánál is nagyon sokszor azt a magát mindig megboszuló hibát követjük el, hogy az egészen más életviszonyok között élő, más természetű és szokású népek törvényeit s intézményeit minden átalakítás nélkül egyszerűen lemásoljuk s a mi nem hasonló viszonyainkra kényszerzubbonyként alkalmazzuk.

Ha már vizsgálom a hazai történelmi Társulatot, kénytelen vagyok konstatálni, hogy annak viszonyai s céljai, lehetnek a mi Társaságunkéhoz hasonlóak, de *nem azonosok*, működésük és eljárásuk egészen más. Ők egy nagy területű és gyakran elég homályos, sőt a rossz-akarat által sokszor elferdített mult felderítésén dolgoznak s munkálkodásuk eredménye első sorban a nagy világ számára szól, természetes tehát hogy itt csak a latin vagy más idegen nyelv használata lehetséges. A külföldre nézve a magyar fordítás teljesen értéktelen dolgozat volna.

Amde ők a hazának sem maradnak adósai.

Az ő tudós közönségük száma itt a hazában is tekintélyesen nagy, mert az nem egy felekezettől, hanem az egész magyar nemzet zöméből kerül ki, mert felekezeti különbségek nem teszik a közönség nagy részére nézve értéktelenné vagy közönbössé az ő munkálkodásuk eredményét.

Az egész nemzet tudósai érdeklődéssel olvassák, tanulják, s nagyszámu, sokszor államilag is segélyezett történelmi munkákban, kisebb és nagyobb dolgozatokban gyorsan feldolgozzák, értékessítik a hazai közönség javára.

Ugyan ez áll a róm. kath Szent István Társulatra is.

Ezen kívül a római egyház erőforrása első sorban és főképen papi szervezetében s az államhoz való viszonyában s nem közvetlenül és egyeül az egyház egyszerű tagjaiban állván, nincs oly eminens szüksége a nép nyelvén dolgozni, mint nekünk, hol az egyháznak, mind alkotmánya, mind fentmaradása egyedül az érdeklődő híveken fekszik — Ennek dacára a római egyház a források feldolgozásában elég serény, mit nagy vagyoni ereje mellett könnyen is tehet.

Ha mindezek után azt állítom, hogy a példaként felhozott társulatok eljárása sem helyes, mert kétségkívül tökéletesebb volna, ha ők is adnának fordítást: ugy bátran mondhatom, hogy a más Társaságok eme hibás eljárása, a mi hibás eljárásunknak igazolásul nem szolgálhat.

Az előkelők hibája, az alsóbbrendűekét nem mentheti, csak értetőbbé teszi.

(Folyt. köv.)

Padrah Sándor.

Néhány felvilágosító szó az amerikai házasságokhoz.

E b. lap 44. számában felvetett kérdéshez, mely az amerikai házasságokkal foglalkozik, akarok hozzászólni rövidesen.

Mindenekelőtt a házasságkötések alkalmával követett eljárásmodot ismertetem, mit néhány szóval

felszólaló lelkész ur is érint. Az Egyesült Államokban „a szabad egyház a szabad államban“ elv van elfogadva és következetesen keresztül hajtva, s ennek értelmében a házasságkötés lehetőségének megállapítása és engedélyezése, mint polgári jellegű cselekmény, az állam hatáskörébe tartozik. A házasságra lépni akarók megjelennek az állami hatalomnak arra kirendelt közegénél, hol eskü mellett állítják, hogy közöttük semmiféle gátló akadály fent nem forog, vagy ha személyesen nem jelenhetnek meg, tanukat állítanak magok helyett. Semmiféle okmányt nem kell felmutatni, mert az amerikai gondolkodásmód minden embert gentlemannak tart és esküvel tanuskodó élő embereknek szavát többre becsüli, mint a holt papírt. A vallomás megtétele után nyelik az engedélyt (license), melynek alapján az illető feleket bármilyen lelkész, avagy házasságügyi bíró jogérvényesen összeadhatja.

Ezekből kitetszik, hogy a házasságkötések alkalmával az előzetes nyomozásokat illetőleg az amerikai lelkészeknek semmiféle jogköre nincsen s e téren semmiféle reform nem eszközölhető. S ha talán valamelyik lelkész visszautasítaná a feleket, kiknek pedig az engedélyök megvan, (engedély nélkül esketni semmi szín alatt sem szabad ez államban), a felek bíróhoz fordulnak, ki őket törvényszabta jogánál fogva összeesketheti.

S ha most már megtörténik néha, hogy az ideszakadt idegenek a személyökbe helyezett bizalommal visszaélnék és bigamia, vagy biandria bűnébe esnek, (ami különben Magyarországon is előfordul az írott okmányok dacára,) az állam szigoruan lép fel velök szemben s a megtorlás nem marad el.

Csupán ezen eszközt lehet alkalmazni büntető szer gyanánt az eltévlyedetekkel szemben.

A mi pedig a kiskorúak házasságát illeti, amerikai törvények szerint a 21-ik életév a házasságkötési kor minimuma, fiatalabb egyének csak szülői engedély mellett nőülhetnek és mehetnek férjhez. Természetesen e törvényt is ki lehet játszani, ha nagyobb életkort vallanak be, amit szintén büntetés sújtat. Azon kérdést, hogy minő álláspontot kell elfoglalni az itteni 24 életévökön alantabb, tehát hazai fogalmaink szerint kiskorú életévökben házasságra lépőkkel szemben, ugy gondolom, a fentálló nemzetközi jog alapján lehet eldönteni.

Ezekből kitetszik, hogy amerikai törvények szerint a lelkészek semmiféle újítást nem létesíthetnek, s az itteni törvényhozás halad jövőben is a maga útján. De tehetünk mégis valamit, ugy hazai, mint itteni lelkészek, ami ha nem is közvetlenül, de közvetve elejét veheti a visszaéléseknek; nevezetesen *mélyebbre kell vetni a hálót*. A mi magyar népünknek tisztább fogalmakat kell alkotni a házasságról, annak szentségéről és komolyságáról, valamint az eskütétel ünnepélyes és lelkiismeretet kötelező voltáról, annyival inkább, mert elfacsarodik szívem annak látására, hogy az idekerült magyarok családi életében mennyi dudva és tövis burjánzik. Az evangélium lehet e téren az egyedüli gyógyszer s ennek befogadása után a mi népünket sem szédíti meg azon szabadság, mit az Egyesült Államok törvénye ajándékoz erkölcsi lényeknek tekintett lakosainak.

Nánássy Lajos

chicagói ref. lelkész.

TANÜGY.

Iskoláink tanítási módszerei.

Közoktatásunknak sok más fogyatkozása közt, éppen nem a legje entéktelenebb az, hogy hiányzik belőle az egység. A különféle jellegű iskolák minde-
nikének van valami saját jellemvonása, mely annak az iskolának tradíciójában leli magyarázatát. A felekezetek különösen féltékenyen őrzik iskoláikban a tradíciót képező saját szellemet és nem hajlandók iskoláik belső életét az állami sablon mintájára alakítani. Ebben igazuk is van, mert a felekezeti iskolák tradíciójában mindig rejlik valami erő, melyet más jellegű iskolák utánzásából nem meríthet, vagy azok utánzásával nem pótolhat. Csak nem régen konstatálták az állami intézetek a felekezeti iskolákról, hogy azoknak nagy erőt kölcsönöz a bennök élő tradíció, míg a még fiatalnak és kevés multtal bírónak nevezhető állami iskolákban csak nehezen tud ilyen tradíció kialakulni.

A felekezeti iskolákban kifejlődött tradíció azonban nem minden esetben esik össze a magyar nemzeti állameszme ápolásának biztosításával. Vannak iskolák, melyekben a felekezeti tradíció a felekezeti szellem ápolását a fajhoz való szívós ragaszkodással köti össze és makacsul ellenszegül minden olyan törekvésnek, mely nemzetiségét a magyar állameszme erősítése céljából veszélyezteti. Hogy jelenleg a közoktatás iránya nem haladhat egy egységes cél felé, s hogy az irányok szétágazók, ez az állapot csakis közoktatásunk történelmi fejlődése természetes következményének tekinthető.

Még a középkori oktatásban meg volt az összhang, mert volt a középkornak valamely egyetemes jellegű intézménye, mely az egész európai emberiséget egyesítette: a keresztyénség. Nagy hata om volt ez akkor, nagyobb, mint az egyes államok koronás fejei. A középkori keresztyénség kezébe ragadta az egész közoktatást, a tanítás tárgyait is az egyházi érdekek szolgálatába hajtotta. A középkor iskoláiban hű kifejezést nyert az egyház egyetemessége, mert Európa legkülönbözőbb országaiban teljesen egy mintára nevelték az ifjúságot, a trivium és quadrivium egyforma szűk körben mozgott mindenütt és sehol sem emelkedett a formai képzés fölé. A szerzetes rendek iskoláiban is ez a rendszer esontosodott meg.

De már a XIV—XV. században rést ütöttek az egyetemes keresztyénség egyöntetű rendszerben mozgó iskoláin a városi iskolák, melyek a városi polgárság érdekeit is szemmel tartották. Ezeket nem elégítette ki a középkor hét szabad művészete, olyan tárgyakat is felvettek, melyek a városi polgárság szükségletét voltak hivatva kielégíteni.

Ezt a folyamatot elősegítette a XVI. században létre jött nagy szakadás, mely a keresztyénségnek két táborra való szakításával együtt a közoktatás terén is kettő választotta az egyetemes egyházat. A protestáns iskolákban a középkori neveléstől merőben különböző irány jelentkezett, mely a 7 szabad művészetet megtartotta ugyan még egy ideig, de Sturm és mások gondoskodtak arról, hogy az alaki képzés kiküszöböltessék, s a human irány valóban érvényesüljön. Így vált szét a XVII—XVIII. században a különféle iskolák nevelési iránya, úgy, hogy már a XVIII. század közepén jelentékeny eltérések voltak a protestáns és más jellegű iskolák

között. Ezért fejezte ki a kor szükségletét a Mária Terézia által kiadott Ratio Educationis, mert arra volt hivatva, hogy egyöntetűséget vigyen bele a nagyon is szétágazó irányokba. Maga az a tény is bizonyítja az iskolák közti különbséget, hogy a Ratio Educationissal szemben a protestánsok a legelkeseredettebb harcot vívták. Nem is lett semmi az egyöntetűségből, sőt a XIX. század első felében még a protestáns iskolák kebelében is küzdött egymással a human és reál irány és egyik iskolában egyik, másik iskolában másik irány jutott időről-időre győzelemre. A nevelési irányok egyesítését az 1850-iki Entwurf is megkísérelte, de ennek idegen szelleme miatt a Bach rendszerrel együtt bukni kellett. A kiegyezés utáni fejlődési irány hatása napjainkig egy irányban halad, s a cél a magyar nemzeti irányú közoktatás megvalósítása.

A magyar nemzeti irányú nevelésnek a közoktatás minden fokán való megvalósítására a magyar államnak saját iskolákra volt szüksége, hogy ezek képezzék az új irány középpontját. Az eddigi iskola fenntartók helyébe így lépett két új iskola fenntartó: a magyar állam és a községek, melyek oly nagyszámú iskolát tartannak fenn, hogy minden fokon az összes iskoláknak közel egy harmad része között van, nem is számítva azt, hogy a felekezeti iskoláknak nyújtott segélyek fejében ezekre is napról napra jobban-jobban kiterjeszti az állam a maga befolyását, melynek célja, hogy a más jellegű iskolák is az állami minta után alakuljanak.

Tény, hogy napjainkban már az állami intézetek úgy az intézetek, mint a tanárok számánál fogva oly nagy középponti erőt képviselnek, hogy a más jellegű iskolák ezek, mint középpontok körül csoportosulnak, s azokat utánozzák. Hiába is állítjuk magunkat azzal, hogy pl. protestáns iskoláink önállóan fejlődnek, mert ennek ellene mond az a kétségtelen tény, hogy immár nincsen semmiféle jelentősebb tanügyi mozgalom, a mit ne vennénk át az államtól, melyt az állam valamit kezdeményez. Tantervünk és rendtartásunk tökéletesítésén lázasan dolgozunk, mihelyt az állami iskolákban valami fejlődésről tudomást szerzünk, hogy el ne maradjunk. Megesik az is, hogy bár elodázhatlan szükség volna valamely reformra, nem kezdünk bele, míg az állam valamit nem tesz, hogy valamiképpen rövid idő alatt félre ne kelljen dobni tökéletlen intézkedéseinket, mikor az állam annál tökéletesebbet nyújt.

Hiába tagadjuk tehát, be kell vallanunk, hogy immár az állam iskolái képezik azon középpontokat, melyek köré csoportosulnak felekezeti iskoláink. Annyi azonban bizonyos, hogy a magyar közoktatás ebből nagy hasznot huz, mert ezáltal a közelmúltban is nagyon szétágazó közoktatási irányokban már némi egyöntetűség észlelhető. Nagy jelentőségű a közoktatási politika emez iránya a magyar nemzeti állameszme szempontjából is, mert a tantervek és a tanárképzés egyöntetűsége egy nagy lépéssel visznek bennünket közelebb ama vágcélhoz, hogy a magyarországi különféle jellegű iskolák úgy a nyújtott ismeretek színvonala, mint a hazafiság szempontjából teljesen kifogástalanok legyenek.

A református iskoláknak az állami mintához való simúlása nagyon gyorsan megy. Csakhogy az a baj, hogy az állami mintához való assimilálódás csakis nálunk megy olyan könnyen, a hol soha a múltban nem volt arra eset, hogy azokban a ma-

gyarság érdekeivel ellentétes irány érvényesült volna, sőt hazánk történelmének tanúsága szerint a protestáns egyház és iskolái voltak a leggyászosabb korszakokban is a nemzeti eszme mentősvárjai. Szomorú dolog mindenesetre, hogy a más jellegű iskolák igen jelentékeny részében csak nehezen tud állandóan otthonra találni a magyar nemzeti irányú oktatás.

Az államkormány szívesen segít éppen eme cél elérésére mindenféle jellegű iskolát, feltételül követvén ki az állami tanterv alkalmazását. Nagy nyereség ez is mindenesetre iskoláink színvonalának és szellemének egyöntetűvé tételére, csak az a nagy baj, hogy a tanterv alkalmazása még nem jelenti a tanterv szellemének az érvényesítését is.

Mindezektől eltekintve is megmarad egy nagy paedagogiai jelentőségű eredménye, s ez, a mire itt rá akarok mutatni, abban rejlik, hogy a tanterv egyöntetű használata közelebb visz bennünket ama nem kiesinylendő célhoz, hogy ne legyen a különféle jellegű iskolák közt oly nagy különbség a tanterv s a végzett tananyag szempontjából. Ez által megszűnik már a közel jövőben az a visszás állapot, hogy a középiskolák bizonyos osztályait más-más iskolákban végző tanulók némely tantárgyat kétszer, más tantárgyakat pedig a tanterv különbözősége miatt egyszer sem tanultak.

A tanítás egyöntetűsége szempontjából azonban még így is sok a tenni való. Köztudomású ugyanis, hogy a tanterv egyezősége mellett is még nagy távolság választja el egymástól az ugyanazon jellegű intézeteket is. Nemesak az ország különböző részein levő intézetekben tanítják ugyanazt a tantárgyat más módszerrel, hanem még ugyanazon városban levő két ugyanazon fokú iskolában is. Ha egy tanuló más intézetbe lép át, újra kell tanulnia pl a latin nyelvnek úgy az alaktanát, mint a mondattanát. Arra is sok eset van, hogy matematikai ismereteit is eldobhatja bátran, mert nem csak az általa tanult műszók „hibásak”, hanem a tanult axiómák is tökéletlenek. Ennek pedig a tanítás sikere szempontjából is nagy hátránya van, mert különösen némely központi jellegű iskolákban nemesak esetleges változások vannak a tanulók létszámában, vagyis nemesak néhány új tanuló van az egyes osztályokban, hanem az algymnasiumok és csonka gymnasiumokból jelentős számú új tanulókat is kapnak. Ezek azután egészen új világgal találván magukat szemben, idő kell nekik arra, hogy abba magukat beletalálják, a mi legalább egyelőre az osztályzati jegyükben is kifejezésre jut, amennyiben legtöbb ilyen új tanuló eleinte alacsonyabb osztályzatot képes szerezni, mint a milyennel más intézetben bírt.

Eme nehézség elhárítására jelenleg semmi sem történik.

Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

Az egyházkerület őszi közgyűlése

(Folytatás és vége.)

Dóci Imre egyházkerületi gymn. felügyelő kimerítő s öröndetes jelentést tett a debreceni főgymnasiumban tett látogatásakor szerzett tapasztalatok-

ról, a főgymnasium belső életéről, a tanuló ifjúság, a tanárkar s az igazgató munkálkodásáról, mit a kerület örömmel vett tudomásul, valamint az állami felügyelet gyakorlásáról szóló jelentést is.

Tudomásul vették, illetve helybenhagyást nyertek a bejelentett tankönyvváltoztatások.

Az egyházkerületi elnökségnek a debreceni főgymnasiumban s tanítóképző-intézetben szükségessé vált tanári helyettesítésekre vonatkozó intézkedései jóváhagyattak. Öröndetes tudomásul vették a dr. Nagy Zsigmond és dr. Szeremley Béla gymn. tanárok külföldi tanulmányutjáról illetve tanulmányozásáról szóló jelentések.

Atalán véve az egyházkerületi tanügyi bizottság jelentése rendjén felmerült ügyek a vonatkozó javaslatok elfogadása mellett nyertek elintézt.

Dr. Szabó Márton elfogadván főgymnasiumunkban a földrajz- és történelmi tanszékre való megválasztását, a hivatali esküt a közgyűlés előtt leteszi és esküjének elhangzása után lendületes szavakban igéri, hogy legfőbb igyekezete lesz ernyedetlen szorgalommal, főiskolánk tradícióihoz hiven munkálkodni. A felesküdt ifjú tanárra ft püspökünk kérte Isten áldását.

A Kovács Lajos tanítóképzőintézeti tanár elhalása és K. Kiss József főgymn. tanár nyugalomba vonulása folytán szükségessé vált fizetési fokozatokba való beosztás tárgyában jelenti a főiskolai igazgatótanács, hogy az egyik 3600 koronás fokozatra Nagy Elek, a másikba Kulesár Endre, az így megürült 3200 koronás helyre S. Szabó József és Bosznay István, a 2800 koronás helyre Kecskevényi M. Lajos és Révész Lajos soroztattak be. E jelentést a közgyűlés tudomásul vette; valamint a Bosznay István köszönetét is a részére engedélyezett egy évi szabadságolásért és a helyettesítés költségeinek fedeztetéseért.

Horváth Ferencz budapesti lakos a már megtörtént elutasítás ellenére is ismételten folyamodik, hogy fia Akos részére, a ki Budapesten tanul, adathassék ki a Szántó-árból az évi 1000 koronás ösztöndíj.

Egyházkerületi ügyész Márk Endre és egyházker. jegyző dr. Bartha Béla tüzetes vizsgálat alá vették az alapítólevél ide vonatkozó rendelkezéseit, s azoknak alapján elutasítandónak tartják ez uttal is a kérelmet. Ennek alapján a kérelemnek a közgyűlés nem adott helyet. Jövőre pedig a javaslattétel alapján elrendeli, hogy az alapítólevél követelményeihez képpes az ösztöndíj a már felvett tanulóknak csak olyan nyugtájára folyósíttassék, melyben a növendék kötelezi magát arra, hogy ha Isten neki módot ad, kötelezve érzi magát a protestánsok valamelyik hazai iskolájában hasonló alapítványt tenni.

Kölcsey Sándor joghallgató kérvénye, hogy a Kerekesné Márton Polixéna-alapítványra a tanárkarilag fölvetett Zsarolyáni Márton Sándor gymn. tanuló mellőztével ő vétessék fel, nem volt teljesíthető.

A főiskolai igazgatótanács jelentése rendjén a közgyűlés fájdalommal vett tudomást Kovács Lajos tanítóképzőintézeti igazgató haláláról, s tekintve 33 évre terjedő rendes tanári és ebben 8 évre terjedő igazgatói működése által buzgalommal, nagy tudással és gazdag sikerrel teljesített áldásos munkálkodására: emlékéét az egyházkerületi közgyűlés jegyző-

könyvében megörökíti. S miután tudomása van arról, hogy »Kovács Lajos alapítvány« címen a boldogult 25 éves tanársága alkalmával tanítványai kezdeményezéséből 400 koronán felül álló alapítványi összeg gyűlt, mely a tanítóképzőintézet igazgatóságának őrizete alatt áll: ez összeghez egyházkerületünk is hozzájárul, s ebben az irányban a fedezet kijelölésére s az összegnek javaslatba hozatalára az egyh. ker. pénzügyi bizottságot kéri fel, egyuttal megbizsa a tanítóképzőintézeti tanárkart, hogy az alapítvány rendeltetése kérdésében adjon javaslatot s azt tegye át a pénzügyi bizottság elnökéhez, gróf Degenfeld József főgondnok urhoz.

A tanítóképzőintézet igazgatójának jelentése folytán, az igazgatótanács javaslata alapján a tanulási eredményt, a tanítóképezdei tanulóknak az iskolai ünnepélyek tartásában is jelentkező tevékenységét elismeréssel vette tudomásul a közgyűlés; az igazgatói állásban Orosz István tanárt megerősíti, s helyben hagyja a párhuzamos osztályokra nézve eszközölt tanrendet; az ujonnan beszerezni kért zongorára az 1600 k. utalványozását a javasolt forrásból engedélyezi; megkeresi a helybeli iskolafentartó egyházat, hogy ujonnan nyitott központi iskolájában adjon engedélyt, hogy a tanítóképezdei ifjak tanári vezetés alatt módszertani gyakorlataik kiegészítése céljából időnként látogatásokat tehessenek. Tekintettel a felszaporodott igazgatói irodai teendőkre, egy kisegítő alkalmazására havi 40 korona kifizetését engedélyezi, s végül a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak a tanítóképezdei záró jelentésre vonatkozó elismerő leiratát megnyugvással veszi tudomásul.

E jelentések tárgyalása közben Eröss Lajos tanácsbíró felvilágosítást kért az intézeti igazgatótól az első évesek létszámának nagymérvű apadása okáról. Az igazgató kifejti, hogy mivel ki volt zárva a reménye is annak, hogy a netalán tulságos nagy számban való jelentkezés esetére párhuzamos osztály legyen nyitható a mostani első évesek részére: a tanárkar elhárító lépéseket tett abban az irányban, hogy a gyengébb osztályzatú növendékek ne tóduljanak intézetünkbe, ha csak megélhetési feltételeiket önjerejükön biztosítani nem tudják; ezenkívül a gyenge bizonyítványú jelentkezők fölött előny adatván a jobbaknak: 50-en felül az első osztályba nem vétetett fel több tanuló. Gr. Degenfeld József emlékeztetése hozza a közgyűlésnek, hogy a mostani párhuzamos osztályt abban a reményben szervezte volt a kerület, hogy a felsőbb osztályokban e tulnépesség alá száll, s a két osztályt egyesíteni lehet, a mikor a párhuzamosítás ismét kezdetét veheti az első osztályban. Elénk eszmecsere fejlődött ki a kérdés körül. Sulyok István nyomós érveket hozott fel arra nézve, hogy mindaddig, míg tanítóhiányt tapasztalunk, a melyen a presbyteriumoknak a nőtanítóktól való idegenkedése következtében a tanítónőképző-intézetek szaporodása nem igen segít: el kell követni mindent, hogy ne zárjuk el tanintézetünket az ide vágyó tanuló ifjak elől. O nem barátja a numerus klauzusnak. Egész generációk romlanak meg s vesznek el a protestantizmusra nézve az állami tanítók befolyása alatt, mire szomorú példákat tudna felhozni. Ezt a kérdést nem lehet csupán finánciális szempontból mérlegelni.

Végre is közhangulatképpen az domborodott ki, hogy a numerus klauzus éppen nem kívánatos a

tanítóképzőben, hanem megkeresendő a mód arra nézve, hogy több párhuzamos osztály is legyen felállítható.

A Kovács Lajos halála következtében megürült tanszékre a megállapított pályázati hirdetés közzétételére ft. püspök ur kérésére fel. A mennyiben pedig e tanszék néhány hajdúváros alapítványából állított fel, a választást az egyházkerületi elnökség alatt a szokott 16 tanárválasztó küldöttségi tagon kívül Hajduszoboszló, Hajduböszörmény és Hajdunánás egyházközségek 2—2, Hajdúhadház és Hajdúvámospéres egyházközségek 1—1 küldötte fogja megejteni a tavaszi egyházkerületi közgyűlés idején.

Helybenhagyólag értesült a közgyűlés a ft. püspök ur intézkedéséről, melynélfogva 15 tanítóképezdei tanuló ifjunak lakással való ellátása költségére a tüzkármentesítési pénztárból 380 koronát utalványozott.

Fölterjesztett a kollegiumi nagy könyvtár szervezeti rendszabálya, mely némely módosítás után el is fogadtatott, megjegyeztetvén, hogy a szabályzat nagy anyagi teherrel járó részei egész terjedelmükben csak akkor fognak életbe lépni, ha arra a kellő feltételek nem hiányoznak. Ezzel kapcsolatban részletesen rendelkezett a közgyűlés az állami dotáció felhasználása kérdésében.

A rég betegeskedő Bujdosó Lajos kezelő könyvtárnok nyugdíjazása tárgyában a könyvtári albizottság javaslata alapján a gazdasági tanács sürgős javaslatlétellel bizatott meg.

A sárospataki kollegium különböző nagy értékű unikumnak használatra való kikölesönzését kérvén, a közgyűlés kimondja, hogy ily ritka műnek kiadását elvi szempontból nem tartja megengedhetőnek.

Bemutattatott a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a főiskolánk részére nyújtandó építkezési segély-kérésre vonatkozó leirata, melynek értelmében az épület átalakítási módozatára s annak felette költséges voltára tesz észrevételeket, s megjegyzi, hogy akár a segélyezés idejére mint annak az összegére nézve nem tehet határozott ígéretet, de azt kijelenti, hogy tanítóképző-intézeti célokra állami segélyt nem engedélyezhet. A közgyűlés látva, hogy az eddigi kiérletek révén célt nem érhet, megbizsa a főgondnok ur ő méltóságát, hogy a f. évi december 8-iki konventi ülésére alkalmából keresse meg a vallás- és közoktatásügyi minisztert s kérje föl, hogy meghatalmazottat küldjön ki, a kivel igazgatótanácsunk, illetve az ad hoc bizottság tárgyalásba bocsátkozzék azon segélyösszeg megállapítása tárgyában, melyet a magas kormány az 1883. évi XXX. t.-c. alapján főiskolánk építkezési segélyül nyujthat.

A főiskolai természetrajzi muzeum rendezése iránt készített tervezetet s az arra nyujtott segély felhasználási módját a muzeumok és könyvtárak országos felügyelősége helyben hagyván, tudomásul vette a közgyűlés, hogy annak végrehajtásával a muzeumi bizottság elnöke és a muzeum öre bizatott meg.

Tudomásul vétetett a jelentés, hogy a természettani muzeum új öre megkezdte a szertárnak leltár szerinti darabonként való átvételét.

Tárgyalás alá vétetett a természetrajzi muzeum rendezésére vonatkozó jelentés, melyből sajnálattal értesült a közgyűlés a felől, hogy a muzeum rende

zésének terén nemcsak haladás nem észlelhető, de a munka még kezdetét sem vette. Szükségesnek tartja a közgyűlés, hogy a rendezést, ha nem is az egész vonalon, de legalább részletekben a muzeumőr munkába vegye, az eredményről a muzeum-szertári bizottságnak, s az igazgatótanács albizottságának útján félévenként jelentést tegyen. Ezenkívül utasítja a főiskolai muzeumi bizottságot, hogy készítsen tervet a gyűjtemények rendezésére, lássa el azt költségvetéssel s terjessze föl az egyh.-ker. közgyűléshez. Tudomásul vétetvén az újabb szaporulatok számára tervezett katalógusok készítése, utasítatik a muzeumőr, hogy 1901-től kezdve az újabb szaporulatokat évről-évre vezesse be.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság jelentése rendjén tárgyalás alá került egyházkerületi tanácskozásaink tengeri kigyója: a nyíregyházi ág. evang. hitv. főgymnasiumba járó református tanulók vallás-tanításának kérdése, illetve az e tárgyú egyházmegyei határozat. E szerint ez a kínos kérdés végvalahára, úgy, a hogy, megoldást nyert olyaténképpen, hogy a református gymnasiumi tanulók a ne talán élvezett tandíjkezdmény tekintetbe vétele mellett fejenként 6 korona tandíj fizetésére kötelezettek, az egyházmegye pedig a részére évenként járó 4154 k. államsegélyből 300 koronát szakít el, s a remélhetőleg így bekerülő összegből 600 korona fizetése mellett a nyíregyházi rendes lelkész, dr. Bartók Jenő már kész a vallástani teendőket heti 8 órán át végezni. Hogy az alkalmazott modus vivendi nem igen elégíthette ki a közhangulatot: bizonyítják a kérdéssel foglalkozó felszólalások. *Balogh Ferencz*, e nagy tekintélyű egyházkerületi tanácsbíró aggodalmasnak tartja, hogy a református gym. tanulók szülői külön vallástani költséggel legyenek terhelve. És ebben nagyon igaza van. Tessék bárkinek is olyan gymnasiumot nevezni meg, melynek pl. római vallású növendékeitől vallástani tandíjat szednek azért, mert a tanintézet nem a római vallásuké. *Marjai Péter* egyházmegyei képviselő az előzmények nem ismerése következtében összetéveszti az elemi iskolai vallástani kérdését a gymnasiumival s úgy itt mint másutt az államtól várja a vallásoktatás terhének hordozását. *Thaly Kálmán* egyh.-ker. tanácsbíró egy nézetten van *Balogh Ferenczel*, s a katonai iskolákban teljesítő vallásoktatás mizeriáira is rámutatva, érinti, hogy miután a nyíregyházi gymnasium államsegélyes: talán e fogantyu révén az államtól is lehetne segélyt kérni. Mivel azonban ezuttal más expediens nem kínálkozik: egyelőre bele nyugszik az egyházmegye intézkedésébe. *Szell Kálmán* esperes igen találoan fejezi ki, hogy ő ezt az egész nyíregyházi vallásoktatás kérdését a maga fejlődése rendjén valóóságos elemi csapásnak tartja. Az elemi csapásokon az államsegély igénybe vételével szokás segíteni. Így ő is kénytelen belenyugodni az egyházmegye intézkedésébe. A közgyűlés is ilyen értelemben mondta ki a határozatát.

Jóváhagyást nyert a hajdunánási gymnasium építésére felveendő kölcsön ügyében fölterjesztett kérelem; azután a h.-nánási, h.-böszörményi s mezőturi gymnasiumok részéről formalitások szükségéből feljött jelentések tudomásul vétettek.

Élénk felszólalásra adott alkalmat a hajduböszörményi gymnasium igazgatótanácsának ama panaszos felterjesztése, melynélfogva egyik tanárát

aug. végén, a másikat szeptember hóban nevezte ki más helyre a vallás- és közoktatásügyi ministerium. A közgyűlés a konvent útján kísérel meg, hogy az ilyen eljárás jövőre a lehetőségig ki legyen kerülve.

A békési egyházközség presbyteriuma a költségvetés készítésekor, noha 8000 korona fölül mutatkozott, nem vette munkába a tanári fizetések rendezését. Az egyházmegye is eredménytelenül rendelkezett, mert végtére is a huzás-halasztás révén a tanári fizetések törvényszabta rendezése elmaradt. Miután a 8610 koronában jelentkező gymn. költségvetési többlet nem csatolható a gymnasium törzsvagyonához: a békési egyházközség presbyteriumának meghagyja a közgyűlés, hogy a tanári fizetések rendezésének ügyét f. évi dec. 31-ig hajtja végre.

Csépke Andor ösztöndíjas kötelezett külföldi tanulmányozására 2 évi időhaladékot kér, a tanári oklevél megszerzése s a katonai egy évi szolgálat teljesíthetése céljából. Kérelmének olyan módon adott helyet a közgyűlés, hogy külföldi tanulmányra szolgáló 1000 koronás ösztöndíját e két év leteltével fogja időközti kamataival együtt megkapni.

Tudomásul vétetett a m.-marosi lyc. ig. tanács jelentése a belhivatalnokok gyermekeinek tápintézetbe történt felvételéről, de a jogakadémiai félévi jelentésnek évre való változtatása nem engedélyeztetett.

A nagyváradi leányinternátus költségvetése s az igazgatónő választásáról szóló jelentés tudomásul vétetett.

A délutáni órákban bírósági ülések tartottak.

Harmadik nap, november 26-án.

Nem kevés gondot okozott a vallás- és közoktatásügyi ministeriumnak az az elhatározása, melynélfogva az egyházkerületi pártoló felterjesztés ellenére nem hajlandó a hete-fehéresei egyház különválása alkalmából a kongruát folyóvá tenni. Mivel eddig csak Hete volt külön felterjesztve mint önálló s kongruára igényt tartó egyház: a közgyűlés a Zsigmond Sándor előadói javaslatához képezt mindkét egyház jelentőiveit felterjeszti, meghagyja, hogy Fehérese is külön jövedelem-kiegészítésért folyamodjék, nem csak Hete; a mikor a Fehérese jövedelme 549 koronában, Hetéé 913 koronában lesz kimutatva s így joggal mindkettő kiegészítésre vár.

A beregi egyházmegyének a közalapi járulékok kezelése tárgyában hozott határozata, mint belügy, visszatétt az egyházmegyéhez.

Az éradonyi egyház az eddigi 6000 k. tőkesegély-kölcsön helyett 8000 korona segélyért, Hegyközszentmiklós pedig ujonnan nyerendő tőkesegélyért folyamodik. Mivel az 5 évi tőkesegélyezési ciklusra vonatkozó jelentések a vonatkozó konventi intézkedések folytán már a tavaszi közgyűlésről fel voltak terjesztve: az újabb kérvények felterjesztésének nincs helye 5 év eltelté előtt.

A felsőszabolesi egyházmegyéről a népiskolai osztályoknak a tanítók közt történt felosztására vonatkozólag feljött jelentés jóváhagyatott, de jövőre kimondandónak jelezte a közgyűlés már a tanítói meghívó levelekben azt, hogy a szükségesnek itélendő változtatás felett való rendelkezési jogot a presbyterium mindenkorra fentartja magának.

A nagybányai egyházmegyének a tőkesegélyek kiutalását szorgalmazó kérvénye a konventhez terjesztetik fel.

A nagykarolyi egyházmegyéről pártolás mellett jött fel a nagyecsedí egyház kérelme, hogy két iskoláját egyesíthesse, s az így felszabaduló egy tanerővel a már felállított állami iskolában a vallásoktatást teljesíttesse. Soltész Farkas tanácsbíró csak ideiglenesen tartja az engedélyt megadhatónak. Széll Kálmán esperes rá mutat a dolgok rendes menetelére: előbb egyh.-ker. bizottságnak kell kiszállani; a korrekt-eljárás szorosan szemelőtt tartandó; a felekezeti iskolának csak részben való beszüntetése felett is az egyházmegye ide vonatkozó határozata alapján dönthet az egyházkerület, de akkor is csak a tanügyi bizottság jelentése alapján. Az adott helyzethez képpes azonban az esperes intézkedik a kérdésben. Az egyházkerület ilyen értelemben határozott.

A kisperegi egyház a békésbányai egyházmegye tervbe vett felosztása alkalmából a szervezendő beszerményi egyházmegyéhez akar csatlakozni, a nagyszalontai egyházmegye kötelékéből pedig önkéntesen szabadulni óhajt. Nem lévén hivatalos tudomása még az egyházkerületnek a békésbányai egyházmegye felosztási tervéről: a nagyszalontai egyházmegye határozatát, mely ellen Kispereg felebbezett, megerősíti s így Kispereg továbbra is eddigi egyházmegyéjében marad.

A közgyűlés a konvente terjeszti fel a szatmári egyházmegye indítványát, melynélfogva a véglegény illetékes lelkésze a házasság egyházi megkötéséről értesíttessék.

Tárgyalás alá került a ref. segélyegylet választmányának javaslata az alapszabályok módosítása s az évi segélyek kiosztása tárgyában. Mindenik javaslat elfogadással találkozott. A segélyezett egyházak névsorát lapunk más helyen hozta.

Szomor Dezső h.-m.-vásárhelyi ügyész felebbezése tárgyában az egyházmegyei határozat nyert megerősítést.

Két lelkészjelölt kérvénye, hogy a rendes határidőtől eltérőleg vizsgáttételre engedély adassék, elutasított.

Figyelemre méltó vita indult meg a hódmezővásárhelyi presbyterium azon határozata ellen beadott felebbezés tárgyában, melynélfogva a rangidősebb lelkész mellőztével a következő lelkészt bizta meg — bár ideiglenesen — a presbyteri elnökséggel. Az elvi jelentőségű vita abban végződött, hogy itt a fenforgó körülmények tekintetbe vételével, midőn a rangidősebbség rendje szerint következő lelkész nyugalomba készülő, munkásságban korlátozott egészségi viszonyu férfit: az elnökség betöltése tárgyában tett ideiglenes presbyteri intézkedés, mint szükségből folyó megbízás, helyeslőleg vétett tudomásul.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság kisebb jelentőségű ügyekben tett javaslatait a közgyűlés határozati erőre emelte.

A panaszok részletekötvények ügyében jelentésselre az egyházkerületi ügyész és pénztárnok nyert megbízatást.

A nagymajláti egyház iskolájának államosítása — ellentétben a papival — nem engedélyeztetett.

A különféle díjlevél-módosítási, adás-vételi s esereszerződésre vonatkozó jelentések s felterjesztések letárgyalása után a késő déli órákban befejezéshez jutottak a tanácskozások, s a tagok szívélyes bucsuzás és az elnökség éltetése után a közgyűlés szétoszlott.

A már majdnem megszokottá vált közebédek most sem maradtak el. A közgyűlés tagjai városunk több rendbeli notabilitásaival együtt a gyűlés első és harmadik napján ft. püspökünk, második napján pedig méltóságos főgondnokunk vendégszerető asztalának voltak szívesen fogadott vendégei.

A kongrua bírói lefoglalástól való mentessége.

Közöljük a valás- és közoktatásügy miniszterumnak a ft. püspöki hivatalhoz 81396-903. sz. kelt leiratát, mely a lelkészi fizetés-kiegészítési jövedelemrészlet bírói lefoglalása tárgyában intézkedik, úgy a mint következik: Méltóságos és Főtiszteletű Püspök Ur! A lelkészeknek az államkincstártól járó jövedelemkiegészítése, nézetem szerint figyelemmel az 1881. évi LX. törvényekben foglalt rendelkezésekre bírói foglalás tárgyát még akkor sem képezheti, ha az érdekelt lelkész azt önként fel is ajánlaná, ezen véleményemet a m. kir. igazságügyminiszter ur is osztja. Amde ismételt fordultak elő esetek, hogy ilyenemű járandóságok magánkövetelések fejében, részben önként történt felajánlás következtében, részben hivatalból s a törvény helytelen értelmezése alapján, a bírósági végrehajtók által lefoglaltattak s hogy ezen foglalások ellen az érdekelt alperesek a törvényt nem ismerve jogorvoslattal nem éltek.

Ennek elmulasztása következtében a letiltó intézkedések jogerőre emelkedtek és lehetetlenné vált úgy rá, mint az igazságügyminiszter nézve, hogy a sérelmet utólag orvosolhassuk. Az ez irányban szerzett tapasztalatok alapján felkérem Méltóságodat, méltóztatásék a főhatósága alá tartozó, az államkincstárból jövedelemkiegészítést élvező lelkészeket megfelelő módon a végrehajtási eljárásról szóló 1881. évi LX. törvények 34-38. §§-iban foglalt rendelkezésekre figyelmeztetni, egyben pedig felhívni őket, hogy a *lelkészi jövedelemkiegészítés lefoglalásától eltiltásról szemben esetről-esetre, még pedig azoknak jogerőre emelkedését megelőzőleg előterjesztéssel, a kir. járásbíróknak a jövedelemkiegészítésnek letiltását elrendelő, vagy azt jóvá hagyó végzéseivel szemben pedig felfolyamodással éljenek.* Csakis akkor, ha az érdekelt minden egyes foglalás esetén a fentebb ismertetett jogorvoslással élnek, leend lehetséges, hogy a felsőbb bíróságok a fenforgó elvi kérdésben határozzanak, továbbá hogy ez utóbbiak egymástól eltérő határozatai alapján, a jogegység megóvása érdekében, az igazságügyminiszter közbeléphessen. Végül figyelmeztetendők a lelkészek, hogy jövedelemkiegészítést járandóságuknak lefoglalás alapjául leendő önkéntes felajánlásától minden körülmények között, saját jólfelfogott érdekükben tartózkodjanak, mert csak így lesz elkerülhető, hogy a lelkészi jövedelemkiegészítéseknek lefoglalhatóságát illetőleg az általam elfoglalt s bevezetőleg kiemelt elvi állásponttól eltérő felfogás a gyakorlati életben érvényesüljön. Budapest, 1903. évi november 19-én. Berzeviczy.

Harang-feltevés Csarodán.

Lélekemelő ünnepe volt a csarodai ev. ref. egyháznak folyó évi november 22-én. Ami után a vallásos gyülekezet minden tagja régóta vágyakozott, a napon beteljesedett. Ujjonnan öntetett 5 métermázsás harangja ekkor szólalt meg először s hívta érelyével az Ur hajlékába, Istenimádásra a hívő kebleket.

Az ős keresztyénség Istenimádása ujult meg e napon Csarodán. Oh hogy is ne, hisz régi vágya, csaknem száz éves óhajta valósult meg. Közel és távol, mindenütt 2 harang éleszti a vallásos buzgóságot, csak itt van egy: csak itt nem hallani szivhez szóló harmóniáját a kettőnek. Végre elérkezett a várva várt pillanat.

A tettvágyó, ifju lelkész — Lánczy József — megérté gyülekezete titkon ápolt óhajtaát. Harang-alapot teremt. Lángragyújtó egyházi beszédeiben adakozásra hívja fel a vallásos kebleket. Jó példájával előljár. Az adakozást ő kezdi meg. És nemes törekvését siker koronázza. Egymás után hozza filléreit áldozatul a gazdag és szegény. A szükséges összeg nagy részben együtt van. A hiányzót behozza a soha nem szunynyadó protestáns áldozatkészség, kiteremti a realis gondolkozásu lelkész.

A hol egy pár év leforgása alatt az elhagyatott templomot a kor igényeinek megfelelőleg renoválják; a hol az egyházi épületeket rendbe szedik, ujakat építenek: a hol a felszaporodott egyházi adósságot törlesztik, tőkepenzt teremtenek; ott nem lehet félni, a hiányzó hátralék is a tél folyamán előkerül. A hol a lelkész s egyháztagok vállvetve szorgoskodnak; ott Isten áldása koszoruzza a nemes törekvést.

Az avatás óráját epedve várta a gyülekezet. Még a betegek is oda vánszorogtak, hogy a közelből hallják az új vendég első szavát, áldást kérjenek rá szivből fakadt imádságban: És, a midőn megszólalt, midőn méla bus hangja megrezegteté a levegőt, megihlette a sziveket; könny csordult a szemekből, áhitat ült az átszellemült arcokon.

A hit szárnyaira ragadta, a magasságos Istenhez vezette alkalmi imája s a harang történetét, hivatását eesetelő, költői beszédével ez örömben uszó gyülekezetet szeretett lelkipásztora.

Egri Ferencz geóci harang öntő műve a csarodai ev. ref. egyház új harangja. Elismerés illeti nemesak a szerenés és díszes kivitelért; hanem azért is, mivel az összes magyarországi harangöntők között övé volt az öntést illetőleg a legméltányosabb ajánlat.

Adja Isten, sok ily lelkes, egyházáért élő, haló gyülekezete legyen prot. egyházunknak! Csaroda ref. népe pedig haladjon a megkezdett uton! Ragasszon a jövőben is hite mellé jó cselekedeteket!

K Ü L F Ö L D.

Levél Észak-Amerikából.

Kovács Béla, a johnstowni magyar ref. egyház lelkésze, az Északamerikai Egyesült Államokból levelet írt egyik theologiai tanártársunkhoz, ki, a levél rendkívül érdekes tartalmára tekintettel, fölkért bennünket annak nyilvánosság elé hozatalára.

Készséggel teszünk eleget kartársunk kérelmének, s néhány szűkebb kört illető vonatkozás kihagyásával a levelet a következőkben közöljük:

Nagytisztelätü ür!

Igéretemhez képest bátor vagyok Nagytisztelätü urat hosszas útunk s itteni lakozásunk felöl értesíteni.

Szüleimtöl, testvéreimtöl s minden jó ismerösömtöl érzékeny búcsút véve s felszerelve magamat

a szükséges okmányokkal, június 11-én indultam el feleségemmel Debrecenből, s Bpest, Bécs, Prága, Drezda, Berlin s Hamburg megtekintése után június 18-án d. u. 1/25 órakor ültünk a „Deutschland“ nevü hajósörnyetegre Cuxhaven német kikötőben, s 8 napi érdekes út után New-Yorkba szerencsésen megérkeztünk

Meglepő s valami fenséges látványt nyújtott a tenger, változatos volt Francia- és Angolországig, mert temérdek kisebb nagyobb hajóval találkoztunk. Ez utóbbitól 5 napon át csak az eget s vizet láthattuk.

Nem féltünk az óriás alkotmányon, biztosaknak éreztük magunkat emberi felfogás szerint. New-Yorkba érve ismét remek panoráma tárult elénk. A világ legnagyobb kikötője, órákig gyönyörködtünk a remek vidékben s a futkározó kisebb-nagyobb hajókban. A kikötői állomáson vártak reánk Kuthy Zoltán new-yorki lelkész és egy magyar ujságíró. Kuthy kollegámnál pihentük ki magunkat, a menyire lehetett. De innen nekem Pittsburgba a magyar lelkészi értekezletre, utána Irwenbe az angol ref. belmissiói gyűlésre kellett sietnem. Itt bemutatkoztam s a meghívóm alapján Johnstownba osztottak be. Ismét visszatértem New-Yorkba, honnan aztán kartársaim látogatására Bridgeport, South-Norwalk s Trentonba mentünk, s végre július 8-án Johnstownba jutottunk, hol a presbyterium s nők díszes fogatokkal várva, szives szeretettel fogadtak. Találtam szép új templomot, 1901-ben épült; eddig a legnagyobb magyar ref. templom az Egyesült Államokban — angolos berendezéssel, akár egy szalonszoba, 400 ülőhelylyel, de elfér benne 800—1000 ember is; találtam szép emeletes parochiát 7 szobával, téli nyári konyhával, pincékkel s fürdőszobával. Ugy a templom, mint a paplak villanyvilágítással, vízvezetékekkel s légfűtéssel ellátva. Mindkét épület mellett csinos kert.

Bizony sok fáradságomba került, míg rendbehoztam egyházamat, de most már a rendes kerékvágásba jutottunk. Az aug. 18-iki westmorlandi angol ref. egyházmegye kiküldött 3 tagu papi bizottsága szept. 27-én ígatott be ünnepélyesen hivatalomba, kik is Huders superintendens, H. Meckley helybeli s Dr. Heller angol lelkészek voltak. Érdekes volt, hogy ez utóbbi, ki theol. tanár is — magyarul mondta ígatási beszédét. A magyarok iránti rokonszenvre s szeretetre mutat, hogy ez az öreg tudós törte a nehéz magyar nyelvet. Az okt. 7—11-ikén tartott évi missiói nagygyűlés, hol egyházamat egy presbyterrel képviseltem, teljesen megerősített hivatalomban. Így hát működési s lakhelyem Johnstown Pennsylvania államban. E város szép hegyláncolatoktól körülvett völgykatlanban fekszik egy folyóviz mellett 70—80 ezer lakossal, óriás gyárakkal s kereskedéssel. Lakásunk a folyóviz partján egy hegyláncsal szemben fekszik. Az éghajlat igen kellemes, enyhébb mint otthon.

Egyházunkhoz több fiókegyház tartozik, melyeket már én szerveztem. Működésem több vármegyére kiterjed s a magam területén teljesen függetlenül működöm. Számadással csak a missiónak tartozom, a mennyiben évnegyedenként reportot kell adnom egyházi életünkröl. Csak ennyit kíván a missió. Ennek fejében rendes tagja vagyók az angol ref. papi karnak, szavazati jogom van az elderrel (egyh. képviselő) együtt. A missio 500 dollár évi segélyt, ezenkívül 3 év-

vel ezelőtt templomunk építésére 5000 dollár kölcsönsegélyt adott. Szóval, hálával tartozunk Isteni magyar papok az angol ref. missiónak.

Johnstownban magy. ref. hívek 400 körül laknak, a vidékkel 700-ra mehet. Laknak itt még magyar róm. kath. és gör. katolikusok is. Ezekkel 2000-en felül vagyunk. A tótság itt is igen nagy számú. Iskolás gyermekeiket 500-on felül számláltam, külön iskolával. De hála Istennek mi sem vagyunk hátrább, mert szept. 1-vel felállítottam az Egyesült Allamokban a legelső mindennapi magyar nyelvű ref. népiskolát, melyben az egyes tantárgyak az ó-hazai rendszer szerint taníttatnak, s a mi fő, mindennapi vallásoktatásban is részesülnek a gyermekek, továbbá angol írás olvasás, s beszélgetések.

A tanítást feleségem volt szíves elvállalni. Eddig 24 ref. gyermek jár, kath. is. Jövőre még egyszer ennyire lehet kilátásunk. Egy száz főből álló egyházközségi gyűlés buzdító beszédem s kellő indokolásom után lelkesedéssel elfogadta a magyar iskola felállítását, s most ez épen oly törvény által védett, mint akármelyik angol iskola. A városi hatóság ilyenül elismerte s az angol reportot minden hónapban be kell hozzá adnunk. Hogy ez így sikerült, feleségemnek köszönhetem, ki okleveles tanítónő. Ez nagy és szép vívmány volt tőlünk. A magyarság, nemzetiség fentartása és fejlesztése végett oly szükségesnek láttam én ezt, mint a falat kenyéret, mert szomorúan kell tapasztalnom, hogy a magyar születésű gyermek inkább beszél angolul mint magyarul. Iskolahelyiségünk a templom alatti nagy terem, mely egyszersmind tanásterem is. Elfér benne bátran 100 ember. Bizony sok elhanyagoltsággal kelle találkoznom, mert a nép pásztor nélkül volt. A gyermekek vallás nélkül nőttek fel, most konfirmálgatom őket, 18 éveseket is. Presbyteriumot is alakítottam 12 taggal, s kálvini szigorral kell kormányoznom, a mi fel is fér, mert e szabad hazában nagyon is szabadon gondolkoznak s ekképen is akarnak cselekedni, persze jóhiszeműleg, de ha megengedném, ugyancsak kárát vallaná egyházunk. E tekintetben nem kis fáradságomba került őket megzaboláznom. Mindent aszerint teszek, a mint azokat az édes magyar hazában láttam és tanultam s a mint a józan ész diktálja s a körülmények megengedik, folyton a magy. ref. egyh. törvényeket tartva kezembem, nem engedek egy jottát sem egyházam érdekében. Dacára ezen szigorúságomnak, lelkész és hívei békeességben vannak egymással, s tetszik e felvidéki magyaroknak a tiszántuli egyh. ker. rendszer. Sok érdekes felfogással találkozom híveim között s mindegyik szeretné az ő hibás és téves meggyőződését érvényre juttatni, mondván: „tiszteletes uram, Amerikában vagyunk!” Rövid 4 hónapi ittlétem alatt, hála Istennek, úgy rendbehoztam egyházamat, dicsekvés nélkül elmondhatom, hogy otthon is bárhol megállhatná helyét; node még ezután fordíthatok erre nagyobb súlyt. Nem panaszkodhatom a helybeliek buzgóságáról, mert örülnek templomunknak s el-el járogatnak. Minden vasárnap d. e. 10-11 és este 7-8-ig, s minden csütörtökön este 7-8-ig tartok isteniszteletet. Előbbin egyszer-egyszer 80-130-an, utóbbin 25-50-en szoktak jelen lenni. Megjegyzem, hogy fele folyton munkában van. Itt óriási gyárak vannak, melyek 50 ezer embert foglalkoztatnak. Fele mindig nappal, fele pedig éjjel dolgozik. Így hát híveim is felerészben jelenhetnek meg. Ada-

kozásban is buzgók, mert e pár száz léleknek évenként legkevesebb ezer dollárt ki kell teremnie, egyháziadó, collectálás, templomi perselypénzek, s egyházi ünnepélyekből stb. Ezekből fedezzük a kiadásokat. Később félre is tehetünk belőle; orgonáról s harangról is gondoskodhatunk.

Még az itteni megélhetési viszonyokról nem tettem említést. A hus, cukor, só, szén olesó, mert van bőven; de már a tojás, gyümölcs s főzelékkfélék, továbbá a ruhaneműek és lakás drágák. Ezek dacára is a szorgalmas ember keresete után igen tisztességesen s uri módon megélhet. Szép jellemvonás a mi népüktől, hogy havi keresményét mindjárt haza küldi otthon éhező családjának. Egy-egy gyári vagy bányamunkás havonként 60-100-120 dollárig kereshet, mi otthon 300-500-600 korona, ezért van, hogy némelyek egészen meggazdagodnak s oly sok pénzt tudnak a kivándorlottak hazaküldeni stb. stb.

Johnstown Pa. 1903. nov. 18.

Kovács Béla
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A zsinat.** A most ülésezett és immár bezárult konvent döntött a zsinat helyére és idejére nézve. Megállapította nevezetesen, hogy a zsinat 1904. november 10 (tiz)-edikén nyílik meg Budapesten. Minthogy pedig zsinattartásra az engedélyt Ő felsége a koronás magyar király adhatja meg, a konvent ez engedély kieszközölését saját elnökségére bízta s ezenkívül Hegedüs Sándort kérte fel arra, hogy alkalmas helyiségről gondoskodjék.

— **Az ev. ref. egyetemes konvent ülése Budapesten.** A zsinatot a ránk következő évben okvetlenül egybe kellett hívni, csak természetes, hogy a konventnek az előleges munkálatok megfelelő előkészítésével késlekednie nem szabad. Ez az oka, hogy december 8-án újból összejött Budapesten s véglegesen döntött a zsinat elé terjesztendő *törvénytervezet* szövege felett. Ezt megelőzőleg azonban egy más s a protestáns egyház jövőjével szorosán összefüggő igen fontos kérdés megoldásával is foglalkozott a konvent s e tekintetben is a cselekvés terére lépett. Ez a kérdés az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásának a kérdése. Ezzel az ügygyel egy már előbb kiküldött vegyes bizottság foglalkozott s véleményére nézve a Budapesten 1903. nov. 19-én tartott közösgyűlésben megállapodásra jutván, most ez a „Vélemény” teljes szövegében a konvent elé került s ez felhatalmazást adott a bizottságnak arra, hogy e munkálat alapján az ág. hitv. ev. egyház képviselőivel egyetértőleg indítson tárgyalást az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtása iránt az állam-

kormánynyal. Nekünk ez a „Vélemény“ rég a kezeink között van; de mert „kézirat helyett“ nyomatott s a konventi tárgyalás előtt való nyilvánosságra hozatalát, — úgy látszik, — nem tartották célszerűnek — hát mi is mélyen hallgattunk felőle s nem árultuk el érdekes tartalmát. Most azonban már a hallgatás kötelessége alól fel lévén oldozva, legközelebb megkezdjük ennek a konvent által is elfogadott „Vélemény“-nek a közlését; tanuságos ez sok tekintetben s szükségesnek tartjuk, hogy a közvélemény alaposan tájékozva legyen a felől, hogy az irányadó tényezők hogy gondolják annak az 1848. évi XX. t.-c.-nek a végrehajtását s mit kívánnak az államtól? Különben a konvent ezen a kérdésen túl esvén; hozzáfogott a törvénytervezet *revíziójához*. Annak idején azzal a törvénytervezettel a mi lapunk igen behatóan foglalkozott; természetesen foglalkoztak az egyes egyházmegyék és egyházkerületek is. Ennek az eredménye lett, hogy a törvénytervezet szövege ujonnan állapítottatott meg. A részletekre most nem terjeszkedünk ki, mert egy az, hogy az elfogadott hiteles szöveg nem áll előttünk; más, hogy újat alig mondhatnánk. De mindenesetre fenntartjuk magunknak, hogy ha majd az egész munkálat tisztán áll előttünk, — akkor ismét nyilatkozhatunk s elmondhatjuk nézetünket. Itt még csak annyit jegyzünk meg egészen röviden, hogy a „Vélemény“-t készítő bizottság szintugy, mint az azt egész terjedelmében elfogadó konvent *igazolta azt az álláspontot, melyet mi az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásának a mikéntjéről eleitől fogva a magunkénak vallottunk!* Kimondatott nevezetesen, hogy annak a sokat emlegetett törvénynek betűszeréni értelemben való végrehajtását nem kívánjuk s erre „*az Ivi kijelentésre kötelez minket önkormányzatunk természete; kötelez a multak ismerete!*“ Ennél helyesebb álláspont egyáltalán nem is lehet. Elég nagy baj volt az a protestantismus történetében, hogy főleg külországokban a külviszonyok kényszerítő nyomása folytán egyszer s másszor tulságos nagy ingerentiája volt az államhatalomnak a mi egyházunk ügyeire. Mi ugyan Istennek legyen hála — az erdélyi részeket kivéve, — ettől a bajtól itt Magyarországon meglehetősen meg voltunk kímélve, — de résen is legyünk a jövőben is, hogy azt a bizonyos trójai falovat bástyáink mögé könnyű szerrel be ne ereszsük. Nem jó munkát végez az, aki e tekintetben meggondolatlanul izgat s olyan igényeket támaszt, melyek ki nem elégíthetők, — de ha kielégíthetők volnának is, jóra nem vezetnének. Igenis szükségünk és jogunk is van az állami segílyre, hogy egyházi és iskolai adóval tulterhelt hiveink helyzetén könnyítve legyen, — de ne feledjük,

hogy ez nem cél, hanem csak eszköz egyházunk fejlesztése szempontjából s e téren mégis csak a saját magunk teherviselése a legbiztosabb garancia. Figyelemre és feljegyzésre méltó a konvent tárgyalásánál, hogy *gróf Tisza István* az egyházi adózás kérdése alkalmával maga indítványozta, hogy előre ne állapítsanak meg fix adótételeket, hanem utasítsák az adóügyi albizottságot, hogy új adatgyűjtés alapján *új adókulcsot állapítson meg*. Ime a nagy harc vége! Tehát *gróf Tisza István* is belátta, hogy az általa tervezett degressiv adózási kulcs eszméje nem feltétlenül helyes s most új adókulcs megállapítására éppen ő maga teszi meg az indítványt. Mi ugyan a „Vélemény“-ből már rég sejtjük, (mert hiszen ebben a Tisza-féle adókulcson kívül egy másik is fel van véve!) hogy ő excellentiája intransigens álláspontjából engedett, de azért a konventen történt felszólalása bennünket mégis kellemesen lepott meg s méginkább meggyőzött afelől, hogy mégis csak jó és üdvös dolog az, ha a közvélemény az egyes eszméket kritikával kíséri s minden oldalról alaposan megvitatja! A jó leszűrődésére nézve ez az egyetlen módszer s ez illik a protestáns lelkiismereti szabadsághoz. Most már nagyobb nyugalommal nézünk elébe a zsinati törvényalkotásnak.

— **A heves-nagykunsági egyházmegye** f. év november 19-én Mezőtúron, rendkívüli közgyűlést tartott, mely alkalommal tette le *Dr. Tóth János* országgyűlési képviselő, mint megválasztott egyházmegyei gondnok, a hivatalos esküt. Eskü után elmondta székfoglaló beszédét, melyben a legnagyobb elismeréssel megemlékezve nagynevű elődjének, az előre haladott életkorára való tekintetből lemondott Horthy Istvánnak érdemeiről, kijelentette, hogy egyházának és hazájának szeretete parancsolja neki, hogy ne térjen ki a kötelesség elől, és a jelen világos viszonyok között hiven szolgálja annak szent ügyét. A magas színvonalon álló szép beszéd a jelenvalóakra kedvező és mély hatást gyakorolt. Ez alkalommal áldozatkészségének is elismerésre méltó jelét adta, midőn az egyházmegyei papi gyámintézet részére 800 koronát, a tanítói gyámintézet részére pedig 400 koronát ajándékozott. A megválasztott gondnokot hivatalba lépése alkalmával Dorogi Lajos esperes a világi tanácsbírák részéről Jakucs Gábor, a papság részéről Madarász Imre üdvözölte. Végül Horthy István mélyen megható szavakkal bucsuzott el az egyházmegyétől, Isten áldását kérte utódja munkásságára. Az egyházmegye nem akart, nem tudott, több mint negyven évi hű és sikeres munkálkodása után, szeretve tisztelt gondnokától megválni, egyhangulag nagy lelkesedéssel megválasztotta tiszteletbeli főgondnokául és egyházkerületi képviselőül. Délben a hivatalát elfoglalt gondnok közébédét adott, az urí Casino disztermében, mely alkalommal egyebek között, vármegyénk főispánja Lippich Gusztáv is szellemesen felköszöntötte az ünnepelet. Szálljon áldás a nagy multu és nagy jövőjü gondnokok életére!

— **Amerikai theologiai tanár nyilatkozata a magyarországi ref. egyházról.** Tudvalevő dolog,

hogy a magyarországi ref. egyház konventjének elnöksége üdvözlő levelet intézett az Egyesült Allamokbeli ref. egyház elnökségéhez ez év folyamán. Az üdvözlő levelet, Balogh F. tanár ur, ki a fordítást eszközölte, Good Jakab theol. tanárhoz küldötte Philadelphijába továbbítás végett. A tudós tanár az Egyesült Allamok ref. egyházának hivatalos lapjában a „Reformed Church Messenger”-ben közli az átiratot s az elébe iktatott bevezető szavakat, melyek a Good Jakab tollából erednek, magyar fordításban itt közlöm: „Az alábbi levél mutatni fogja, hogy a magyarországi ref. egyház hivatalosan testvéri összeköttetésbe lépett a mi egyházunkkal. Ez már a 4-ik kontinentális egyház, mely velünk összeköttetésben áll (a többiek Németország, Svájc, és Hollandia ref. egyházai.) A mult télen, mint generális synodusunk bizottságának egyik tagja levelezvén az európai egyházakkal üdvözlő levelet küldöttem a magyar egyház generális synodusához, kérvén Balogh Ferencet, az egyháztörténelem tanárát a debreceni főiskolában, hogy továbbítsa ugy, ahogy legjobbnak gondolja. A felelet a hivatalos üdvözléssel együtt a magyar egyház részéről a nyár folyamán Európában történt távvollétem alatt érkezett meg. Egyházunknak összeköttetése Magyarországgal valóban nagy értékű leend, a mennyiben mi munkálkodunk a magyarok között ezen országban. Ők sokat segíthetnek rajtunk s mi viszont ő rajtok. Magyarország ref. egyházának tiszteletre méltó története van, ez a martyr-egyházaknak egyike volt. Még mindig a tulsúlyban levő romanismus alatt áll, ennél fogva nagyon felbátorodik a mi egyházunkkal való összeköttetésbe jutás által. De egy másik körülményt is fel kell említeni felőle, ugyanis a legnagyobb protestáns testület délkeleti Magyarországon s az éledésben, mely itt található s a szabadságnak új korszakában, mely közeledik, nagy befolyás gyakorlására lesz képes. Imádkozzunk érte és buzdítsuk! Tisztelettel Good J. Jakab.” (N. L.)

— **A központi egyetemi bizottság legközelebbi — első — ülését** f. hó 17-ikén (tizenhét) csütörtökön délelőtt 9 órakor fogja megtartani a kollegiumi kis tanácsteremben. A meghívók erre a gyűlésre ma, vagy holnap küldetnek szét; minthogy azonban ennek a bizottságnak vidéki tagjai is vannak, jónak láttuk e gyűlés idejére a figyelmet lapunkban már most felhívni.

— **Protestáns estély.** Mi, a reformátusok debreceni főiskolájának „Hittanszki Onképző Társulata” a budapesti „Bethlen Gábor Kör”-rel együtt, a kálvinista öntudat ápolása s emelése céljából, 1903. december hó 13. napján a „Bika szálló” dísztermében országos nyolcadik *protestáns-estélyünket* rendezzük, melyre ugy Debrecen szab. kir. város ős kálvinista lakosságát, mint az ország összes protestánsait szeretettel s tisztelettel meghívjuk. Jöjjetek el mindnyájan! Merítsetek új erőt a további munkára, melyet ki kell fejtenünk az igazság, az evangéliom, a világosság diadalára! Jöjjetek el mindnyájan! Lássátok, mily hatalom van a protestantizmusban, a kálvinista vallásban s midőn a lelkes sereg láttára kebleteket önért szálja meg, alázatos szívvel s lélekkel gondoljatok az Urra, akitől jó a világosság és minden jó! Jöjjetek el mindnyájan! A világosság zengő szavaira hadd induljon fel a mi

szívünk testvéries szeretetre, együttérzésre, együtt munkálkodásra, hogy így annál méltóbban járulhassunk az emberalakot öltött Világmegváltó, a gyermek Jézus elé. Számozott ülőhelyek ára 1 korona. Páholy-jegy ára 5 korona. Jegyek december hó 4-től kezdve Csáthy Ferencz ur könyvkereskedésében és este a pénztárnál válthatók. Kezdeté pontban 5 órakor. A jövedelemből városunk szegény gyermekeinek bibliát vásárolunk és ajándékozunk, amely nemes célra felülfizetéseket is köszönettel fogad s hirlapilag nyugtáz a rendezőség. *Műsor:* I. rész: 1. főlészallt a Mennybe. Szövegét írta Szaboleska Mihály. Férfikarra szerzé Aggházy Károly. Előadja a főiskolai énekkar 2. Megnyítja az estélyt Harsányi Pál, a debreceni H. Ó. T. elnöke. 3. A Protestáns jellemről szabad előadást tart Lic. Lencz Géza tiszaroffi ref. lelkész, theologiai magántanár. 4. Edes anyámnak. Irta Szaboleska Mihály, Szavalja Szilágyi Vilma urhölgy, a debreceni ev. reform. tanítónőképezde növendéke 5. a) Berceuse de Phyllis (a XVII. századból), b) G. F. Händel: Menuet de l'Opera „Berenice”. Előadják: Pásztor Gyula I. hegedűn; Medgyesi Pál, Karakas István és Janka Sándor II. hegedűn; Lassgallner August violán Tóth János cellón, Harsányi Géza nagybőgőn. 6. A budapesti Bethlen Gábor Köről beszél ifj. Kelemen Mór, a Bethlen Gábor Kör elnöke. 7. Ráchel siralma. Irta: Arany János, Szavalja: Erdei Károly debreceni hittanhallgató 15. perc szünet. II. rész: 1. A forradalom reggelén. Elbeszélés, írta és felolvassa Ritoók Emma urhölgy, a budapesti Bethlen Gábor Kör alelnöke. 2. Költeményt olvas fel Gyökössy Endre joghallgató, a Bethlen Gábor Kör tagja. 3. Rákóczi harangja. Melodráma. Irta és szavalja Maday Gyula bölesészethallgató. zenéjét szerezte Lengyel Dezső jh., zongorán kíséri Angyán Béla jh. 4. Záró imádságot mond Baja Mihály debreceni hittanhallgató. 5. XC. Zsoltár. Közének. A zongorát Szendrő Sándor ur szívességből engedte át. *Az ünnepélyek sorrendje:* 1. Erkezés Debrecenbe december 12-én d. u. 3 óra 25 perckor. — Az érkezőket a főiskolai ifjuság nevében üdvözlő Csiky Lajos theol. dékán a H. Ó. T. felügyelő tanára. 2. Este a színházban diszeloadás. Szinre kerül: Simonyi óbester. 3. December 13-án d. e. pontosan 9 órakor ünnepi Istenisztelet lesz a főiskola oratoriumában, a következő sorrenddel: a) Közének. b) Téged hiszünk, Bognártól. Enekli a főiskolai énekkar c) Imádkozik Benkő Vince budapesti hittanhallgató. d) Egyházi beszédet mond: Harsányi Pál debreceni senior. e) 76. dics. Férfikarra Sz. Nagy Károlytól. Előadja a főiskolai énekkar. f) Közének. 4. Istenisztelet után délig a collégium s a város nevezetességeinek megnézése. 5. Délután fél 3 órakor a Csokonai szobor megkoszoruzása, hol a) beszédet mond Miklós Elemér böles. hall.; b) szaval Oláh Gábor böles. hallg. 6. Délután 3/43 órakor a szabadságszobor megkoszoruzása, hol a) beszédet mond Nemes Elemér hittanhallgató; b) szaval Dobra Jenő hittanhallgató. 7. Délután 3 órakor a gályarabok emlékoszlopának a megkoszoruzása, hol a) beszédet mond Barsy Károly okl. mérnök; b) szaval Farkas Imre. 8. Este 5 órakor Protestáns-Estély a Bika szálló dísztermében. 9. Protestáns-Estély után közvetlenül társas-vacsora a Bika szálló nagy éttermében. Személy-jegy 2 kor. 10. December 14-én d. e. 10 órakor ifjusági nagygyűlés a főiskola oratoriumában. 11. December 14. délben 12 óra 18 perckor indulás vissza Budapestre.

— **Lelkészválasztás.** A mint bennünket értesítenek; a m.-sasi gyülekezet *Bessenyei Imre* martonfalvi lelkészt egyhangulag választotta meg lelkészül. Ismerjük közelről az ifju Timótheust; erkölcsi tartalommal bíró, komoly, munkaszerető ember ő, kiben sokat nyert a m.-sasi eklézsia. Teljes megelégedést, boldogságot és sok munkakedvet az új állomáson!

— **Az új messiás.** Október hóban érkezett Angolországból New-Yorkba Smyth Piggott, ki Londonban az agapemoniták felekezetéhez tartozott. E felekezetet Prince alapította, ki második Keresztelő Jánosnak adta ki magát, ennek halála után Piggott lett a gyülekezet vezetője, ki mint új Messiás istenséget igényel a maga számára. Piggott régebben anglikán lelkész lett, innen lépett át az üdv hadseregébe, majd az agapemoniták felekezetébe. Feltűnő, hogy gyülekezete művelt és gazdag emberekből áll, kik évente 30,000 dollár fizetésben részesítik. (N. L.)

— **Meghívó.** A collégium oratoriumában 1903. December 13-án délelőtt kilenc órakor a budapesti „Bethlen Gábor kör” látogatása alkalmából tartandó *ünnepi istenítiszteletre*. Sorrend: Felálló ének: 37. dicséret első verse. 2. Közének: XC. zsoltár első verse. 3. „Téged hiszünk,” Bognártól. Eneki a főiskolai énekkar. 4. Imádkozik Göde Lajos hittanhallgató, a budapesti „Bethlen Gábor kör” tagja. 5. Egyházi beszédet mond Harsányi Pál debreceni senior. 6. 76. dicséret. Férfikarra Sz. Nagy Károlytól. Előadja a főiskolai énekkar. 7. Közének: 179. dics. 10. verse.

— **Kérelem.** A pápai ev. ref. templom építése javára kibocsátott *sorjegyeink huzását* október 5-én nem lehetett megtartani; a nm. m. kir. pénzügyminisztérium engedélyével *1904. január 5-re* halasztatott az. Ekkor azonban visszavonhatatlanul megtartatik. Egy sorsjegy ára csak 1 korona. Az első főnyeremény 10,000 korona értékű, a második pedig 2000 koronás. Ezekon kívül még 631 nyeremény lesz 5 korona értéktől föl egész 500 koronáig. Midőn a nagyérdemű közönség figyelmét felhívjuk e jótékony-célú, de mindamellett ily sok szép, értékes nyereménnyel kecségető sorsjátékra, egyuttal tisztelettel kérjük azon lelkész irakát, a kiknél sorsjegyeink még kinn vannak, hogy azokat elárúsítani s a pénzt befizetési lapon hozzánk juttatni sziveskedjenek. Azokat pedig, a kiknek módjukban volna még csak néhány darabot is elárúsítani, igen kérjük, legyenek szivesek erről bennünket értesíteni, mi örömet küldünk 2-3 darabot is. Pápai sorsjáték rendező bizottsága.

— **XIII. Leo pápa gazdálkodásáról** egyik komoly lap érdekes dolgokat közöl. E szerint XIII. Leo pápának az volt a szokása, hogy azt a pénzt, a mit a kihallgatások alkalmával kapott maga számolta meg és maga helyezte könyvtárának egyik rekeszébe. Hét milliót találtak így aranyban, huszonötezer frankonként kis zsákokban elhelyezve. Azt mondják, hogy a pápa ezt a kis kinestárt azért tartogatta külön, hogy minden eshetőségre elkészítse magát. A leltárban fel van sorolva, hogy mit kapott három jubileuma alkalmával, s fel van említve a legutóbb kapott híres tiara is, mely két millió értékkel bír. Nekünk magyaroknak jutott a dicsőség, hogy a tiara elkészítéséhez a legnagyobb összeggel járuljunk hozzá. Nem azért bizonyára, mert hazánk a leggazdagabb állam, melynek kidobni való pénzei vannak, hanem mert a lelki sötétség itt a legna-

gyobb. Szomorú dolog, ha Krisztus földi helytartója nem tudja magát megkímélni a pénzügyi kezelés gondjaitól. Milyen visszariasztó ellentét az, hogy Krisztus földi helytartója, miután a kegyes lelkeket szent áldásával ellátta, rögtön utána kénytelen az érte kapott pénzt számlálni és külön csomagokba helyezve elrejtteni, s ezt mondani: „Ime itt vannak a kegyes audenciáim gyümölcsei!” Ezeket elmondva egyik francia lap, azt tanácsolja a pápának, hogy bizza valakire pénzügyeinek kezelését, bárkire, csak ne maga kezelje azt. A tanács eretnektől ered ugyan, de azt hiszi, hogy tanácsa jó.

— **A csatahajók megkeresztelésének** szertartása ellen a szársországi protestánsok a német császárhoz fordultak azon kérésükkel, hogy a csatahajók megkeresztelése, mint a keresztyén sacramentum profanizálása, töröltessék el. Franciaországban a tengerészetügyi miniszter, igaz, hogy más okból, nem régen törölte el ezt a szertartást.

— **Egy német orvos,** ki nevét nem akarja elárulni, nemes elhatározással mutatta meg az utat arra, hogy miként lehetne lelkészeknek nyomorgó családján segíteni. Ő ugyanis mélyen megindulva azon szomorú következményeken, melyek a minden segélyt nélkülöző lelkészi családokat akár magának a családfőnek, akár családtagjainak a betegsége folytán sujtják, 30,000 márka alapítványt tett arra a célra, hogy annak kamataiból évenként 3 ilyen szerencsétlen papi család nyerjen évi 250-300 márka segélyt. Ezt az alapítványt gyűjtéssel akarják növelni, hogy a segélyt több családra is kiterjeszthesék. Ezt az utánzástremelő példát a francia reformátusok is követni akarják. Mi is megjegyezhetjük, hogy ha valahol, úgy nálunk, magyar reformátusoknál volna szükség a gyenge anyagi javadalommal és még gyengébb nyugdíjjal ellátott nyomorgó papi családoknak egy vagy más uton való segítésére.

— **Amerika a kivándorlás ellen.** A magyar kivándorlókat egy reánk nézve mindenestre hasznos csapás fenyegeti. Az északamerikai Egyesült-Államok kormányja új bevándorlási javaslatot akar a kongresszus elé terjesztetni, mely az eddigi bevándorlási tilalmakat még jobban szigorítja. Ezentul nemesak arra néznének a bevándorlók vizsgálatánál, hogy van-e pénzüik, hanem még azt is szigorúan meg fognak vizsgálni, hogy elég egészségesek-e arra, hogy a rájuk váró terhes munkát megbírják. A kinek egészségi állapotában nem bíznak meg, azt rövidezen visszaküldik. Ezzel mindenestre elvágják a kedvét sok elámitott szerencsekeresőnek, a ki pénztelenül intult a nagy utnak, s hozzá még olyan állapotban, hogy ott künn okvetlenül sínylődésnek esett, vagy el is pusztult: itthon pedig nyomorban maradt családja sirhatott utána. Lelketlenség volt a sok embertesten nyerekedő ügynökség csábítása, hogy szándékosan esőditett ki mindenféle szegény embert, de ezek ellen itt kellett volna szigorúan eljárni, s ez, a mikor külön törvény van rá, ma sem történik meg kellő erővel. De még más intézkedés is fenyegeti a könnyelmű kivándorlókat. Az amerikai kormány úgy is nem akarja továbbra megengedni, hogy külön nemzetiségi kolóniák keletkezzenek. Szétosztja a bevándorlókat kénysz ritve, az Unio rengeteg területén. Kijelöli minden csoportnak a lakását. Legalább tervezi ezt. Akár humanizmusellenes ez, akár nem, az bizonyos, hogy az Unio celtudatosan készíti elő már előre azt hogy a nagy angol nyelvű országcsoporthoz nemzetiségi vilongások meg ne gátolják a nemzeti egység fejlődését.

Mert ma már nagyszámu német és olasz telepek vannak, sőt magyarok is. Amerika tanult az európai bajokból. Itt Magyarországon, a hol annyira szükségünk lenne a nemzeti egységre, még a távolról sem emelkedhetünk föl a cselekvés magas fokára; még az elvi magatartásban is ingadozunk, magyarazunk és marakodunk, a helyett, hogy cselekednénk. A nemzeti egység megbontása és megfélemlése az is, hogy a kivándorlásnak mind lelki, mind anyagi rugóit túrtuk és megszorításukra a legújabb napokig semmit sem cselekedtünk. A vi-zsaküldött koldusok látása ébreszse föl az intézők lelkiismeretét!

(M. Á.)

Adományok a kisvársányi ev. ref. egyháznak. A kisvársányi ev. ref. egyház templomának renoválása céljából a már eddig nyugtazott 575 koronán kívül a mai napig még a következő kegyes adományokat vettük, s egyszersmind azoknak nyugtázását nagybecsű lapjában közzétenni méltóztassék. 1. Erdőbényei ev. ref. egyház részéről: Egyház 2 k. Ratkay István 1 k. Marton János 30 f. Kinyizley Pál 1 k. Marton István 30 f. Szilágyi József 30 f. Bakos Bilint 20 f. Szilágyi János 20 fillér, Somogyi Pál 20 fillér, Propko András 20 fillér, Bodnár Sámuel 20 fillér, Dr. Asztalos Kálmán 50 f. Szili József 20 f. Danyi József lelkész 1 k. összesen: 7 kor. 60 fill. 2. Kálmán Dezső ufjehertói lelkész gyűjtőjén: Mezössy Béla 5 k. Geneszy Sámuel 5 k. ufjehertói takarékpénztár 2 k. ufjehertói ref. egyház 4 k. Kálmán Dezső 2 k. Kaláncz helyi Rudolf 1 k. ufjehertói hitelszövetkezet 1 k. Danes Imre 20 f. Nánassy Andor 1 k. Pozsgay Gyula 1 k. Nánassy István 4 k. Farkas András 50 f. Nánassy István 1 k. Nánassy Sándor 1 k. Nánassy Mihály 1 k. ifj. Kóbi Sámuel 1 k. Grünberger Ignác 1 k. Aranyos István 1 k. Szoboszlai Albert 1 k. Szunyogh Miklós 1 k. Stern János 1 k. N. N. 50 f. Aranyos Juliánna 1 k. Fejér Mihály 60 f. ifj. Libstein David 50 f. Aldegh

László 50 f. Sipos Ferencz 1 k. Összesen: 39 kor. 80 fill. 3. Nagykállói egyházból: nagykállói ev. ref. egyház 2 k. Görömbey Péter lelkész 2 k. Összesen: 4 kor. 4. Lácái ev. ref. egyház részéről: Papp Zsigmond gondnok 1 k. 5. Aradi ev. ref. egyház 2 k. Főösszeg: 54 korona 40 fillér. Az összes eddig begyűlt kegyes adományok főösszege 629 korona 40 fillér. Fogadják a nemesszivü adakozók ezuton is hálás köszönetünket. Kisvársány, 1903. november hó 29-én. *Gavallér János* ev. ref. lelkész. *Cserepes István* gondnok.

Tartalomjegyzék: A magyar református egyház egyetemes konvencjének a magyar országgyűlés képviselőházához intézett felterjesztése az állami tisztviselők fizetésének rendezése alkalmából a református felekezeti tanárok és tanítók fizetésének állami kiegészítése tárgyában. Báró Bánffy Dezső. Kun Bertalan. — Az egyháztörténelmi adattárhoz. Padrah Sándor. — Nehány telvílago itó szó az amerikai háza ságokhoz. Nánassy Lajos. — **Tanügy:** Iskoláink tanítási módszerei. Bacsá János. — **Közéletünk:** Az egyházke ület ösz közgyűlése. — A kongrua bírói lefoglalás ol való mentessége. — Haran: feltevés Csarodán. — **Külföld:** Levél Észak-Amerikából. Kovács Béla. — különféle.

Felelős szerkesztő: ERÖSS LAJOS.

Pályázat

a hajduböszörményi egyik segédlelkészi állásra.
Fizetés: havonként 120 (százhusz) korona készpénz.

Kötelesség: minden második héten a lelkészi teendők végzése. Pályázati határidő december 27. Állás mielőbb elfoglalandó.

Hajduböszörmény, 1903. december 7.

Szolnoky Gersson,
ev. ref. lelkész.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitünő hírnevnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségü férfi-, liu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletü lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulaszták el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruház-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szolid-ságnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruí versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevü előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITVATOTT: 1845-BEN.